

FÖRSVARETS

FÖRUM

FÖRSVARSMAKTENS PERSONALTIDNING | NR 1/2021

JAGAR I DJUPEN DOLDA FÖRMÅGAN VÄXER

DRÖNARFÖRSVAR Om nya hot och skydd

Att vinna över bomber **SPRÄNGLÄRDA**

JOBBA HEMMA Så klarar du utmaningen

PLUS: HÄSTGALEN | ÅRETS SÄKERHETSPROFIL | ATT LEDA RÄTT | RYSK FREGATT
MOT SVERIGE | KRÖNIKA: JÄGARSOLDATEN FÖRLUSTANMÄLDE SIN SJÄL

FULL FART FRAMÅT

SÅ HAR ETT nytt verksamhetsår inletts och vi har just lämnat startblocken för genomförandet av inriktningsbeslutet för 2021-25. Beslutet som kom strax före julledigheterna anger riktningen och omfattningen för försvarets utveckling under flera år framåt. Det är välkommet och det är nödvändigt.

Försvarsbeslutet innebär en rejäl satsning på det militära försvaret

av de konkreta förändringar som kommer med det nya inriktningsbeslutet.

PÅ SAMMA GÅNG som vi ska stärka organisationen fortsätter vi att göra det vi kan med det vi har. Här och nu. Vi är och ska vara ett aktivt försvar som är på plats där och när det behövs. Dygnet runt och året om. Det kan gälla insatser

” Vi ska samtidigt vara uppmärksamma på omvärldsutvecklingen och ständigt ha beredskap att justera inriktningen. ”

med en förstärkt ekonomi, ett antal nya förmågor, större värnpliktsvolym och en utökad grundorganisation. Det ger oss förutsättningarna att fortsätta bygga försvarskraft med både bredd och spets. Uthålligheten ska stärkas och förmågan till samordnad strid mot sjö-, luft- och markmål ska befastas. Vårt bidrag till säkerhet och stabilitet kommer att bli större.

Det är nu full fart framåt för att omsätta försvarsbeslutet i investeringar, etableringar och övningsverksamhet. I början av mars kommer vi att redovisa till regeringen hur vi planerar för att uppnå mesta möjliga för de tillskott vi tilldelats. Vår främsta uppgift är att leverera ännu mer militär förmåga. Det gör vi genom att tillföra personal, materiel och genom att öva, enskilt och tillsammans med andra. I detta nummer står att läsa om några

här hemma och utomlands. Vi ska samtidigt vara uppmärksamma på omvärldsutvecklingen och ständigt ha beredskap att justera inriktningen. Vi behöver också redan nu blicka bortom denna försvarsbeslutsperiod.

Det är ett angeläget arbete vi har framför oss och där allas bidrag kommer att vara avgörande, oavsett var man verkar. Det kommer att krävas både energi och uthållighet, men jag är full av tillförsikt när det gäller vår samlade förmåga till leverans.

Micael Bydén
Överbefälhavare

S4 AKTUELLT**S12 PORTRÄTTET**

Hästgalen

S14 SÅ VÄXER**FÖRSVARSMAKTEN**

Försvarsbeslutet

S20 NYA HOT I SKYN

Skydd mot drönare

S24 BELÖNAD FÖR SÄKERHET

Årets säkerhetsprofil

S34 PUSSELLÄGGARNA

De skapar bilden av motståndaren

S36 EN SVENSK I NORGE

Bygger nordiska broar

S50 ATT LEDA RÄTT

Hon vet hur man leder värnpliktiga

S58 ÄLDSTA FÖRBANDET

Livgardet firar 500 år

S62 BEHÅLL STRIDSVÄRDET

Konkreta fysövningar för hemmajobbare

S64 HISTORIA

När ryska fregatten styrde mot Sverige

S68 TILL SIST**S74 SPRÅKET**

Skriv för alla

MOTSÄGELSEN UNDER YTAN

HON LIGGER ALLDELES stilla, som en skugga där vid kajen. Ett blanksvart skrov med ett torn som reser sig över mig när jag går ombord. Besöket på HMS Uppland i Karlskrona var märkvärdigt. Framför allt för att ubåten som koncept är märkvärdigt och också något av en motsägelse. Det är förvisso en båt, men den är inte skapt för att flyta på vattnet, den rymmer ingen last och den döljer hav och horisonter för sin besättning.

Besöket var märkvärdigt också av det skälet att HMS Uppland representerar en förmåga som Sverige är tämligen ensamt om. Och som är skapligt okänd.

Tyvärn fick jag inte fotografera något annat än utsidan och mässen ombord – vår guide var orolig för att bilder av diverse styrreglage, knappar, skärmar och plåtskåp skulle avslöja hemligheter. Följ med ombord på ett av Försvarsmaktens skarpaste vapen. Luckan i tornet öppnas på sidan 40.

Henrik Lundqvist Rådmark, redaktör

BOMBSÄKRA. De backar inte för bomber och granater. Följ med på CBRN-soldaternas tuffa utbildning. **S26**

HEMMAJABB. Pandemin ställer nya krav på många medarbetare, inte minst i samband med jobb hemifrån. **S50**

VAKTAR DJUPEN. Dyk ner i det innersta av HMS Uppland – en av världens mest svårfångade ubåtar. **S40**

VÄRLDSMÄSTARE. Han är en sensation i idrottssverige. Läs Nils van der Poels krönika om jägarutbildningen. **S72**

Trycksak
3041 0242

REDAKTION. Försvarsmaktens personaltidning finns även på www.forsvarsmakten.se och Emilia. **Kontakt:** ff-red@mil.se, telefon: 08-788 88 88. **Ansvarig utgivare:** Mats Ström, kommunikationsdirektör. **Redaktör:** Henrik Lundqvist Rådmark, henrikraadmark@mil.se, Försvarsmaktens kommunikationsavdelning. **Art Director:** Markus Hillborg, Make Your Mark, Stockholm. **Tryck:** Elanders. Redaktionen förbehåller sig rätten att bearbeta inkommet material. *Enskilda artiklar ger inte nödvändigtvis uttryck för Försvarsmaktens officiella ståndpunkt.* För ej beställt material ansvaras ej. Utgivningsdag 1 mars 2021. ISSN 1100-8245. Omslag: Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm

CORONAVAKT VID NORSKA GRÄNSEN

Det gick snabbt när Försvarsmakten fick uppgiften att stödja polisen med att upprätthålla regeringens inreseförbud och bevaka gränsen mot Norge. Åtta gränsövergångar bevakades och vid en av dessa stod David Hermansson ur Dalabataljonen på post.

Uppdraget var att övervaka gränsen och rapportera det som hände till insatsledaren. Han sammanställde sedan informationen och förde den vidare till polisen, förklarar David Hermansson.

Han var en av många hemvärnssoldater som tillbringade timme efter timme vid gränsövergången nära Storsättern.

– Det är nära Grövelsjön, ett populärt naturområde som lockat mycket folk på senare tid. Det är väldigt vackert där, säger David Hermansson.

Platsen som han och kamraterna ur Dalabataljonen bevakade i flera dagar är tillfartsväg mot norska gränsen. Termometern visade minus elva grader och temperaturen skulle under det fyra timmar långa passet komma att sjunka ytterligare.

– Det hände inte alltför mycket där. Emellanåt kom någon ur lokalbefolkningen

EMY ÅKLUNDH/FÖRSVARSMAKTEN

och hälsade. De var nyfikna på vad vi gjorde där.

Den post som frös kunde värma sig vid kaminen i ett patrulltält 12. Stillheten vid vägen gav många tillfällen att njuta av den vackra fjällnaturen i vinterskrud. Förbandet löste också en skarp uppgift, något som ökar sammanhållningen.

– Jag har inte kunnat vara med på alla insatser eftersom jag har en treåring hemma och ett till barn på väg.

– Vi har haft en del eftersök där jag inte kunnat vara med och då är det varit bra att kunna vara med här.

David Hermansson har tidigare varit anställd soldat, men slutade vid Försvarsmakten i samband med att han fick sitt första barn. För att inte klippa banden helt gick han med i

Bara en dag efter att ordern kom var soldater på plats vid gränsen.

Hemvärdet.

– Det är inte alltid det funkar att delta i våra insatser, men den här gången funkade det.

Hans bestående intryck av uppgiften att stödja polisen är hur snabbt Försvarsmakten kunde vara på plats.

– Ordern kom på lördagen och redan på söndagen var vi på plats vid gränsen.

Efter de fyra dagarna vid gränsen var det dags att återvända hem till det civila livet och David Hermansson kunde åka hem till familjen i Falun.

CITATET

”Det är omöjligt att tråka ut en ubåtsman”

Tobias, avgående fartygschef på ubåten HMS Uppland, apropå det i långa perioder händelselösa livet under ytan.

GRÖNT LJUS FÖR NYA FARTYG

FÖRSVARETS materielverk (FMV) och Saab Kockums har tecknat kontrakt avseende nästa generations ytstridsfartyg för marinen. Kontraktet utgör starten på arbetet med att anskaffa nya fartyg och omfattar kravanalys och framtagande av underlag.

– Äntligen. Detta är en process som borde startats för tio år sedan och jag ser såklart mycket positivt på att det nu blir verklighet. Det är verkligen efterlängtat, säger marinchefen Ewa Skoog Haslum.

Dessutom har FMV och Saab Kockums tecknat kontrakt om produktionsdefinitionsfas för modifiering av de fem befintliga korvetterna av Visbyklass version 5.

Kontrakten utgör starten

Visbykorvetterna uppdateras.

JIMMIE ADAMSON/STRIDSFOTOAVD

på modifieringsarbetet av de fem korvetterna och omfattar kravanalys och framtagande av underlag.

Förutom modifiering av fartygens befintliga system ska luftvärnsrobot tillföras, sjömålsrobotsystemet moderniseras och torpedsys-

temet uppgraderas till ny lätt torped 47.

Den första Visbyklasskorvetten sjösattes i juni 2000 och idag är fem korvetter i operativ tjänst. Modifiering syftar till att göra de fem fartygen i klassen operativt relevanta bortom 2040.

SVALARE M90-BYXA

EFTERSOM FÄLTBYXA 90 lätt upplevdes som för varm av soldaterna har den varit borttagen från deras utrustningskort. Nu har FMV tagit fram en svalare byxa för sommarbruk.

– Byxan är delvis tillverkad av återvunnet material och är dessutom behandlad med fluorfri impregnering, säger Magnus Brogren, FMV, systemingenjör soldatutrustning. Eftersom det inte är en del av en stridsuniform, behöver den inte ha flamskydd och har heller inte samma krav på IR-signatur.

– Det gör att vi kan använda andra fibrer och kemikalier i den byxa vi nu har tagit fram.

40 000 par av byxorna levereras i skrivande stund till centrallagret i Arboga.

AXEL ÖBERG/FÖRSVARSMAKTEN

Den nya fältbyxa 90 lätt impregneras med ett miljövänligt medel, i stil med många moderna civila friluftskläder.

SIFFRAN

25,7

... år var medelåldern hos anställda gruppbefäl, soldater och sjömän i slutet av 2020. Antalet uppgick till 5 867. 13,3 procent var kvinnor – en ökning med nästan 18 procent från 2019.

VIRTUELL UTBILDNING FÖR GRANATGEVÄRSSKYTTAR

Värnpliktiga granatgevärsskyttar som rycker in 2023 kommer att få delar av sin utbildning i en datorspelsliknande miljö.

NÄR NYA GRANATGEVÄR levereras till Försvarsmakten i början av 2023 ingår även anläggningar för virtuell skjututbildning.

– Skytten siktar mot en stor skärm, som visar ett scenario i naturlig storlek. Vid eldgivning räknar systemet ut hur skottet träffar, och resultatet syns på skärmen, ungefär som det skulle göra på ett datorspel, förklarar Per Hagman som är projektledare på FMV.

Roland Käll på Markstrids-skolan i Kvarn, och systemföreträdare för pansarvärnsvapen på Försvarsmakten, har sett vad den nya plattformen kan göra. Och han är imponerad.

– Vi kommer att kunna öva oberoende av väder och årstid. Exempelvis blir det möjligt att öva mörkerskjutning under grundutbildningen i Norrland, något som inte går idag eftersom det aldrig blir mörkt på dagar och kvällar där sommardid,

De fiktiva vapen som används i övningssystemet känns och fungerar som riktiga granatgevär.

förklarar han.

Övningsplattformen ger också möjlighet att öva andra skjutvinklar och scenarier än vad som går i dag, då man är begränsad av hur terrängen ser ut.

Ännu är det för tidigt att säga var övningsanläggningarna kommer att finnas, men målet är att placera en på varje förband och flottilj som har granatgevärsskyttar. Systemet går också att anpassa för använd-

ning utanför träningsanläggningarna, så att även hemvärns-soldater ska kunna få effektiv granatgevärsutbildning.

Utöver utbildningsplattformen ingår alltså även nya granatgevär, nya riktmedel och även utvecklad ammunition i leveransen.

– Sammantaget innebär det en väsentlig förstärkning av Försvarsmaktens pansarvärnsbrytande förmåga, säger Roland Käll.

HEMVÄRNEN MOT FÅGELINFLUENSA

EFTER ATT FÅGELINFLUENSA spridit sig vid Sveriges största äggproducent i Mönsterås, Kalmar län, fick Södra militärregionen en stödbegäran från Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) om att hjälpa till vid sanerings- och desinficeringsarbetet av anläggningen efter att cirka 1,3 miljoner värphöns avlivats. Hemvärnets bidrog med 30-40 personer, som ar-

betade med insatsen fram till mitten av februari.

Det var ett tungt och krävande jobb, i synnerhet då personalen arbetade i heltäckande, varma skyddskläder. De avlivade hönsen transporterades bort för destruering och därefter sanerades anläggningen. Strax innan hade två liknande stödinsatser avslutats vid anläggningar i Skåne, även de drabbade av fågelinfluensa.

Den heltäckande skyddsdräkten gjorde jobbet särskilt krävande.

Ett mekaniskt fel i kortläsarna kan göra att datorn förblir uppläst när TEID-kortet dras ur.

JOBBDATORN – EN SÄKERHETSRIK?

FELANDE KORTLÄSARE gör att medarbetarnas datorer kan förbli upplästa, trots att TEID-kortet tas ur kortläsaren. Att enskilda personers MIL-konton på detta sätt kan göras åtkomliga för var och en som har tillgång till datorn är rimligen en möjlig säkerhetsrisk.

Enligt Lars Gunnar Jacobsson, chefs-it-arkitekt på LEDSD CIO, har felet varit känt under många år. Men risken bedöms som mycket låg, säger han.

– Vår uppfattning är att användaren själv i de flesta fall uppmärksammar att läsning inte sker. För att felet ska

innebära någon förhöjd risk behöver fler villkor uppfyllas, bland annat att medarbetaren inte uppmärksammar felet när det inträffar, att datorn upptäcks innan skärmläset aktiveras och att upptäckten sker av någon med avsikt att missbruka förhållandet, säger han och påpekar att datorn normalt även befinner sig på kontrollerat område.

Det finns enligt Lars-Gunnar Jacobsson inga planer på att åtgärda problemet, då man har för ”lite information för att kunna peka ut enskilda kortläsare som särskilt problematiska”.

STÖD VID OVÄLKOMMET BETEENDE

AVDELNINGEN FÖR ovälkommet beteende (UOB) har tagit fram en broschyr gällande hanteringen av ovälkommet beteende.

– Målet är att alla, både chefer och personal, ska känna till hur de ska agera vid ovälkommet beteende, säger Gunilla Hörndahl på UOB vid Försvarsmaktens HR-centrum.

Broschyren baseras på Riktlinje med handlingsregler gäl-

lande kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier, och går att beställa från HR-centrum.

HALLÅ DÄR
... JIMMY WERF som är
fältpräst vid Mali 13-styrkan
i Gao.

Vilken är fältpastorns viktigaste uppgift?

– Att lyssna. Oavsett vem man är, oavsett grad, oavsett livsåskådning så är jag där för att vara någon man kan prata med om allt. Samtalen kan handla om allt möjligt. När man är på insats så pågår ju livet både där man är men också där man inte är. En släkting som blir sjuk hemma, något glädjeämne, en partner som gör slut. Allt sådant blir speciellt att uppleva när man är långt borta.

Vad är det bästa med ditt jobb?

– Att få höra berättelserna blir i sin tur det finaste. Att få vara medvandrare i en persons livsbe-

Och den största utmaningen?

– Att räcka till och finnas för alla hela tiden är omöjligt. Men på insats blir det också lättare eftersom man lever med förbandet sida vid sida till skillnad från när man jobbar som pastor hemma på förbandet.

Vilket är ditt bästa minne från Mali?

– Hittills är det nog Luciafirandet på Camp Estelle. En av soldaterna sjöng Stad i ljus som avslutning inför hela kontingenten. Då var det svårt att inte bli rörd till tårar.

ENAD FRONT MOT CYBERHOT

I SLUTET AV FÖRRA ÅRET fattade regeringen beslut om att inrätta ett nationellt center för cybersäkerhet under 2021. Försvarsmakten ska ingå som en av flera myndigheter.

Syftet är att stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera cyberhot. Försvarsmakten ska främst bidra med kunskap från militär underrättelse- och säkerhetstjänst, liksom från lång erfarenhet av komplicerade it-strukturer. Tio analytiker och tekniker från myndigheten placeras på centret.

– Cyberhoten är en del i en större hotbild mot Sverige som blivit bredare och alltmer komplex. Den är samtidigt

militär, politisk och ekonomisk – inte antingen eller. Den breddade hotbilden måste mötas av en bred, nationell ansats. Därför är det glädjande att regeringen beslutat om att inrätta ett nationellt center för cybersäkerhet, säger chefen för Must, generalmajor Lena Hallin.

Regeringen ”beräknar en satsning på 440 miljoner kronor” på cybersäkerhetscentret fram till och med 2025, enligt ett pressmeddelande.

MATTIAS ANDERSSON/FÖRSVARSMAKTEN

DESSA INGÅR I NATIONELLT CENTER FÖR CYBERSÄKERHET

- » Försvarsmakten
- » Försvarets radioanstalt
- » Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- » Säkerhetspolisen, i samverkan med Försvarets materielverk, Polismyndigheten och Post- och telestyrelsen.

PÅ NY POST

Försvarsmakten placerar brigadgeneral **Jonas Wikman** som stf insatschef i FM HKV från 1 april tills vidare, dock längst till 31 mars 2024. Wikman befordras vid tillträdet till generalmajor.

Försvarsmakten ställer generalmajor **Urban Molin** till utrikesdepartementets förfogande som militär rådgivare, under perioden 31 mars 2021 till 31 maj 2024.

Försvarsmakten placerar generalmajor **Anders Callert** som chef för den svenska delegationen till Neutrala nationers övervakningskommission i Korea från den 1 juni tills vidare, dock längst till 31 maj 2023.

Försvarsmakten placerar överste **Jonas Lotsne** som till förfogande hos C PROD från 1 mars tills vidare, dock längst till 31 mars. Försvarsmakten placerar överste

Jonas Lotsne vid HKV PROD RPE som chef, från 1 april tills vidare, dock längst till 31 mars 2025.

Försvarsmakten placerar flottiljamaral **Jonas Wikström** som försvarsattaché i Washington D.C. USA från 1 mars tills vidare, dock längst till 31 aug 2023. Vid tillträdet befordras Wikström till konteramaral.

Försvarsmakten förlänger placering av flottiljförvaltare **Viggo Lineborn** vid Luftstridsskolan som skolförvaltare, från 1 feb tills vidare, dock längst till 30 juni 2022.

Försvarsmakten förlänger placering av flottiljförvaltare **Stefan Granberg** vid Luftstridsskolan som förbandsförvaltare, från 1 feb tills vidare, dock längst till 30 juni 2022.

Försvarsmakten placerar överstelöjtnant **Örjan Ström** som försvarsattaché i Moskva,

Ryssland, med sidoackreditering Nur-Sultan, Kazakstan, samt Minsk, Belarus, från 1 mars tills vidare, dock längst till 31 aug 2023. Ström konstitueras till överste under perioden.

Försvarsmakten förlänger placering av överste **Mats Blom** vid LEDS STAB OMU vid HKV LEDS som stabsofficer från 1 juli tills vidare, dock längst till 30 juni 2022.

Försvarsmakten placerar överste **Lars Karlsson** som chef för norra militärregionen från 29 mars tills vidare, dock längst till 31 jan 2025. Karlsson placeras till RikshV-chefens förfogande från 8 mars 2021.

Försvarsmakten placerar överste **Magnus Magnusson** som stabschef vid HKV LEDS den 1 mars tills vidare, dock längst till 30 april 2024.

Försvarsmakten förlänger

LAGÄNDRINGAR FÖR STARKARE FÖRSVAR

UTÖVER MILITÄRA resurser och förmågor behöver Försvarsmakten stöd i lagen för att kunna utveckla och upprätthålla ett stabilt försvar. Då samhället utvecklas behöver även lagen utvecklas. Därför har Försvarsmakten bitt regeringen om en översyn av lagstiftning som berör i huvudsak tre områden.

Beredskapslagstiftningen.

Stora delar av beredskapslagstiftningen har inte uppdaterats i takt med den omfattande samhällsutveckling som skett i Sverige de senaste 30 åren.

Lagstiftningen reglerar dels hur samhället ska fungera vid ett väpnat angrepp, dels hur samhället ska planera och förbereda sig för sådana situa-

tioner.

Gråzonsproblematiken.

Försvarsmakten vill stärka förutsättningarna för att agera i den så kallade gråzonen, det vill säga upptäcka, bedöma och omhänderta hybrida och icke-linjära hot och angrepp från främmande makt.

Militärt stöd från andra nationer. Det rättsliga ramverket för att kunna ta emot militärt stöd behöver finnas på plats i förväg för att skapa realistiska öv-

nings- och planeringsförutsättningar. Detta är också viktigt för att signalera trovärdighet i förhållande till de länder och organisationer som Sverige samarbetar med.

Framryckning i Norge under internationella övningen Trident Juncture.

BEZAV MAHMUD/FÖRSVARSMAKTEN

placeringen och konstitueringen av överstelöjtnant **Jochim Isacsson** till överste under tjänstgöringen som utvecklingsofficer vid Development concept and doctrine centre (DCDC) i Shrivenham, Storbritannien. Förlängningen gäller 1 juli 2021 till 18 sep 2023.

Försvarsmakten konstituerar överstelöjtnant **Rikard Bengtsson** till överste/OF 5 under tjänstgöringen som CO FS41, Afghanistan, från 4 jan till 1 dec 2021, eller tills dess tjänsten upphör.

Försvarsmakten placerar överstelöjtnant **Martin Liander** vid HKV PROD FPE som chef för övningsavdelningen, från 8 mars tills vidare, dock längst till 28 feb 2024. Liander utnämns till överste 8 mars.

Försvarsmakten placerar överste **Pär Dahlbom** vid CIO från 15 jan tills

vidare, dock längst till 30 nov 2024. Försvarsmakten placerar kommandörkapten **Erik Öhrn** som stf c för Helikopterflottiljen från 1 mars tills vidare, dock längst till 31 dec 2023.

Försvarsmakten beviljar överste **Patric Hjorth** tjänstledighet för tjänstgöring vid FMV som chef för verksamhetsområde marinmateriel från 1 feb tills vidare, dock längst till 31 dec 2023.

Försvarsmakten placerar överste **Lars Karlsson** som chef för norra militärregionen från 29 mars tills vidare, dock längst till 31 jan 2025. Karlsson placeras till Rikshemvärnschefens förfogande från 1 mars 2021.

Försvarsmakten förlänger placering av **Maritha Küller** som chef för PROD RPE kommersiella avd från 1 januari tills vidare.

Försvarsmakten placerar flottiljamaral

Anders Olovsson vid LEDES INRI för tjänstgöring vid försvarsdepartementet från 1 jan tills vidare, dock längst till 31 dec 2021.

Försvarsmakten placerar överste **Lars Jäderblom**, flygattaché i Washington DC, USA, som sidoackrediterad biträdande försvarsattaché till Ottawa, Kanada från 15 dec 2020 tills vidare, dock längst till 31 juli 2023.

Försvarsmakten placerar överste **Henrik Rosén** som marinattaché i Washington DC, USA, från 1 aug 2020 tills vidare, dock längst till 31 aug 2024. Rosén placeras äv. som sidoackr. försvarsattaché till Mexico City, Mexiko från 15 dec 2020 t.v. dock längst till 31 juli 2024.

Försvarsmakten placerar överste **Lars Träff** som stf chef för EXEVAL FMÖ 20 från 1 jan tills vidare, dock längst till 31 dec 2023.

SPECIALFÖRBANDEN HAR LANDAT I MALI

Huvuddelen av det svenska bidraget till den multinationella specialförbandsstyrkan Task Force Takuba är nu på plats i Mali.

– DEN PRIMÄRA UPPGIFTEN för våra svenska specialförband är att agera som snabbinsatsstyrka när något händer. I övrigt är vårt fokus att assistera, ge råd och följa med de maliska säkerhetsstyrkorna, säger brigadgeneral Anders Löfberg, chef för specialförbandsledningen.

Mali är ett av världens fattigaste länder och under senare år har det skett en ökning av kriminella aktiviteter som illegal handel med vapen, droger och människor, kidnappningar och terroristaktioner. Landet har utvecklats till ett fäste för våldsbejakande islamistiska grupper, bland annat grupper med kopplingar till Daesh och al-Qaida.

– Malis befolkning är svårt plågat av kriminella och islamistiska terrorgrupper. Specialförband är en viktig resurs i kampen mot terrorgrupperna eftersom de snabbt kan sättas in i olika delar av landet och genom det förhindra att konflikter eskalerar och terrorism breder ut sig, säger Anders Löfberg.

Sveriges engagemang i Mali är stort. Task Force Takuba består av 150 soldater samt helikoptrar och transportflyg. Sverige bidrar dessutom med trupp till den FN-ledda Minusma-insatsen och EU-styrkan EUTM Mali. Det svenska bidraget till Minusma består av cirka 215 soldater. I EU-insatsen bidrar Sverige med åtta soldater.

Takuba är en franskledd styrka där också soldater från bland andra Estland och Tjeckien ingår, utöver det svenska bidraget.

Sveriges deltagande tillsammans med andra nationer är ett led i ett långsiktigt engagemang att främja säkerheten i Mali för att på sikt nå en hållbar och fredlig utveckling i landet.

Den svenska delen av Task Force Takuba består av en helikopterburen snabbinsatsstyrka grupperad i bland annat Ménaka, i nordöstra Mali. Ett svenskt transportflygplan är baserat i Niamey i Niger. I Task Force Takuba ingår, förutom

Frankrike och Sverige, bland andra Estland och Tjeckien samt representanter från Danmark, Nederländerna och Belgien.

Sveriges deltagande i Task Force Takuba är beslutat av den svenska riksdagen efter en inbjudan från Mali och dess grannland Niger. Task Force Takuba kan även verka i Niger. Task Force Takuba är en del av den större franskledda insatsen Operation Barkhane.

INGA HEMLIGHETER PÅ WEBBEN

Under hösten fick begreppet riksintressen särskild uppmärksamhet i massmedia. Kritiska röster hävdade att Försvarsmakten publicerar information på sin webbplats som röjer försvarshemligheter, i den så kallade riksintressekatalogen. Resonemangen bakom slutsatsen föreföll i delar rimliga, men slutsatsen var naturligtvis felaktig. Försvarsmakten röjer inga försvarshemligheter.

Här förklarar Kim Hakkarainen på Säkerhetskontoren på Must, vad det handlar om.

Vad är riksintressekatalogen?

– Det är en förteckning i form av kartor över geografiska områden som bedöms ha nationellt viktiga värden för att skydda Sverige. För Försvarsmaktens del handlar det exempelvis om områden som behövs för att genomföra skarpa insatser, för att träna, och för att öva och utbilda personal.

Varför finns katalogen?

– Informationen behövs som ett stöd för civila myndigheter, som länsstyrelserna, vid exempelvis utveckling och exploatering av markområden. Enligt lag ska de utpekade områdena skyddas mot åtgärder som påtagligt skadar deras värde.

På vilket sätt, menade kritikererna, skulle uppgifterna avslöja försvarshemligheter?

– De menade att de kartor som publiceras i katalogen innehåller information som,

Försvarsmaktens riksintressen utgörs av bland annat skjut- och övningsfält. Här står Archerpjäser grupperade på Bodens södra skjutfält.

MATTIAS NURMELA/FÖRSVARSMAKTEN

med hjälp av söktjänster som Eniro och Google, kan avslöja platser för hemliga skyddsobjekt.

De påpekade också att kartor och flygfoton över riksintresseområden tidigare granskades och "tvättades" innan de lämnades till länsstyrelserna. Idag är situationen en annan, då en stor del av jordens yta är synlig från satelliter.

– Men att ta bort information från kartor och flygfoton om sådant som är synligt från satelliter kan vara kontraproduktivt ur säkerhetssynpunkt. Det leder till vad vi brukar kalla ett negativt utpekande.

Varför publicerar man kartorna idag helt öppet? Vore det inte bättre att bara dela informationen till dem som verkligen behöver den, på ett mer kontrollerat sätt?

– Det är många samhällsaktörer som har behov av den här öppna informationen. Det är helt enkelt mer lämpligt att göra den tillgänglig. Ett alternativ hade varit att, som man

gjorde förr, skicka detaljerad säkerhetsskyddsklassificerad information om anläggningar och områden till länsstyrelser och kommuner. Men det skulle leda till en omfattande exponering av sekretessbelagd information utanför Försvarsmakten. De senaste åren har det även kommit fram att många samhällsaktörer inte har det säkerhetsskydd som behövs för att skydda informationen.

Hur ser man till att utomstående inte får tillgång till information som sammantaget avslöjar hemliga resurser?

– Det är en svår fråga att svara på när det gäller anläggningar och områden. Det är inte alltid som det är möjligt att nå ett hundra procentigt skydd. Det handlar ofta om hur mycket ett säkerhets känsligt förhållande är exponerat – och att minska exponeringen.

– Det är endast information som inte omfattas av försvarsssekretess som redovisas.

Text Henrik Lundqvist
Rådmark/Leds Komm

PORTRÄTTET

Text **Johanna Toll/Leds Komm** Foto **Antonia Sehlstedt/Stridsfotoavdelningen**

MED HJÄRTA FÖR ISLÄNNINGAR

Sofia Norin på FMUndSäkC har höga mål för sig själv och sina hästar.

HUR SVÅRT KAN det vara att ta sig an en ponny? Så sa Sofia Norin efter att en bekant övertalat henne att ta emot den viljestarka islandshästen Freyr, som inte trivdes hos sin ägare.

Rätt så svårt, skulle det visa sig.

Hästintresset har Sofia haft hela livet; hennes familj har alltid hållit på med galopp- och travhästar. Hästraserna har varierat, men det var först 2013 när islandshästen Freyr dök upp i hennes liv som hon upptäckte just den rasen.

– Jag hade bara kommit i kontakt med rasen på någon turridning och ridit islandshäst några gånger i ett stall, men visste inte mycket mer om den, säger Sofia.

– Jag tänkte väl att det inte kunde vara så utmanande med en ponny, men när Freyr kom till gården för första gången slängde han sig ut ur transporten och ramlade på ryggen. Han sparkade och vägrade att gå, varken in i hagen eller till stallet och stod mestadels på bakbenen.

Efter en månad som nybliven islandshästägare insåg Sofia att hon behövde hjälp, eftersom islandshästar har fem gångarter* och Sofia var van vid hästar med tre. Hon kontaktade en tränare i Stockholm. Efter den första träningen frågade tränaren vad Sofia hade för vision med sin nya islandshäst och blev väldigt förvånad över svaret: ”Vi ska till SM!”

– Tränaren Anna såg så klart förvånad ut där jag satt på en omusklad häst med alldeles för rund mage och dålig kondition. Ännu mer förvånad blev hon när jag sa att jag bara hållit på med islandshästar i en månad, säger Sofia och skrattar.

Det var under föräldraledigheten som hon bestämde sig för att söka sig till Försvarsmakten som hon hört skulle vara en bra arbetsgivare där det går att balansera yrkesliv, träning, familj och hästar. Men karriären fick en dramatisk start. Efter bara en kort tid som nyanställd råkade Sofia ut för en bilolycka i tjänsten och ådrog sig en kraftig whiplashskada och skadade axeln.

– Här fick jag bevis för vilken bra arbetsgivare FM är, jag blev väl omhändertagen efter olyckan och fick mycket tid och resurser för rehabilitering. Mina chefer är fantastiska.

2019 var ett bra år för ekipaget då de var ytterst nära att nå upp till SM-kvalpoängen 8.0 i grenen Gædingakeppni femgång**, men slutade på 7,453 poäng. Förra året hade hon tänkt försöka igen, men på grund av pandemin ställdes de flesta tävlingar in och det begränsade möjligheterna.

– I år testar vi att kvala in igen, men hur tävlingssången blir beror ju på hur det går med pandemin. Det blir ett spännande och intressant år. Jag har i alla fall bästa hobbyen så här i coronatider, vi är jämt

ute och tränar, säger Sofia

Det är åtta år sen Freyr kom in i hennes liv och Sofia har aldrig ångrat att hon tog sig an en hästras som visade sig vara så spännande. Nu har hon utökat stallet med ytterligare en islandshäst som ska börja tävla i år. ◀

*Skritt, trav, galopp, tölt och flygande pass.

**Målet med Gædingakeppni är att hitta den bästa hästen som på isländska kallas för Gædingur. Domarna vill se en häst med tempo, många gångarter och power.

Läs mer om islandshästen, islandshästtävlingar och islandshästförbundet på www.icelandichorse.se

SOFIA NORIN

Familj: Son på 6 år

Intresse: Islandshästarna Freyr från Lockhyttan och Atlas från Engelstoft

Jobbar: Kommunikationschef, FMUndSäkC

STÖRRE, STARK

ANTONIA SEHLSTEDY/FÖRSVARSMAKTEN

I den största satsningen sedan 50-talet ska Försvarsmakten både växa kraftigt och fördjupa internationella samarbeten. Här är en sammanfattning av den planerade tillväxten.

Text **Henrik Lundqvist**
Rådmark/Leds Komm

RIKSDAGENS försvarsbeslut för perioden 2021-2025 innebär en kraftig utökning av Försvarsmaktens verksamhet; det handlar om fler förband och regementen, mer materiel och givetvis mer personal. Den planerade tillväxten är den största sedan början av 1950-talet, och innebär i ett slag en 45-procentig ökning av försvarsanslagen.

Detta ställer stora krav på Försvarsmakten. Exakt hur och när förändringarna ska genomföras är i skrivande stund inte klart. En plan för återupprättande och etablering av nya regementen och förband ska

presenteras för försvarsdepartementet den 1 mars.

Här kommenterar Johan Svensson, chef på Högkvarterets produktionsavdelning, delar som rör etableringen av nya förband och regementen.

Inledningsvis konstaterar han att förutsättningarna i fråga om när och hur förändringar kan ske skiljer sig kraftigt åt på olika orter. (På nästa uppslag ser du en översikt av innehållet i försvarsbeslutet.)

BODEN OCH UPPSALA

– DET ÄR KLART att det kommer att gå fortare att komma igång på ställen där vi redan

ARE, SMARTARE

ROBIN ARVIDSSON/FÖRSVARSMAKTEN

har verksamhet, jämfört med de orter där vi behöver bygga nytt och anställa nya medarbetare, konstaterar han och pekar på A9 i Boden som ett exempel i ena änden av spektrumet.

– I Boden rör det sig ju bara om ett namnbyte, från A9 till A8. Och F16 i Uppsala är främst en fråga om att stuva om inom Uppsala garnison.

FALUN OCH ÖSTERSUND

DE NYA verksamheterna i Falun och Östersund, där det idag inte finns några regementen, blir inte heller särskilt krävande att etablera, trots att det idag inte finns några regemen-

ten där.

– Nej, men vi har ju verksamhet igång där. I Falun och Östersund har vi redan anställda och bedriver värnpliktsutbildning.

KRISTINEHAMN OCH SOLLEFTEÅ

KRISTINEHAMN OCH SOLLEFTEÅ, kommer att kräva betydligt mer arbete. Och ta längre tid. Man har redan inlett ett samarbete med Fortifikationsverket, som har fått i uppgift att lösa lokalfrågor. På kort sikt handlar det om att köpa eller hyra lämpliga byggnader, men på längre sikt räknar Johan Svensson med att det måste byggas nytt.

– Och det gäller även för de långsiktiga lösningarna för orter som Falun och Östersund, där verksamheten kommer att expandera kraftigt.

Ännu är det för tidigt att säga något om tidsramar och prioriteringar. Just nu pågår ett arbete med att skapa en plan för realisering av Försvarsbeslutet, som alltså kommer att

OLA JACOBSEN

Johan Svensson.

presenteras ungefär samtidigt som det här numret av Försvarsforum kommer ut, den 1 mars. ◀

SÅ VILL REGERINGEN ATT FÖRSVARSMAKTEN SKA VÄXA

Detta är vad den antagna Totalförsvarspropositionen anger. Den 1 mars levererar Försvarsmakten sin bedömning av hur förändringarna kan genomföras och när.

NY MATERIEL TILL ...

... FLYGVAPNET

- » Nya JAS 39E Gripen ska utgöra fyra stridsflygdivisioner. Befintliga JAS 39C/D flyger vidare vid två stridsflygdivisioner. Totalt cirka 100 stridsflygplan.

... HEMVÄRN

- » Bl.a. fordon, sensorer och mörkermateriel.

GÖTEBORG. Älvsborgs amfibieregemente, Amf4 inrättas.

KRISTINEHAMN. Bergslagens artilleriregemente, A9, inrättas. Ska utbilda två till tre artilleribataljoner för brigaderna i södra Sverige.

FALUN. Dalregementet, I 13, inrättas. Lokalförsvarskyttebataljon. Hemvärnsutbildning.

UPPSALA. Upplands flygflottilj, F 16, upprättas.

STOCKHOLM. Livgardesbrigaden (motoriserad, mindre brigad) upprättas. Nuvarande Amfibieregementet byter namn till Stockholms amfibieregemente (Amf 1).

LINKÖPING. Helikopterflottiljen med fyra helikopterskvadroner: två för markoperativ förmåga, en för sjöoperativ förmåga och en som stöd till specialförbanden.

SÅTENÄS. Skaraborgs flygflottilj F7. Nuvarande transport- och specialflygdivision delas upp i tre divisioner: en transportflygdivision, en specialflygdivision och en statsflygdivision.

REVIÑGEHED. Etablering av mekaniserad brigad.

KARLSKRONA. Etablering av ett sjörörligt logistikkoncept med två marina basbataljoner, för bättre balans mellan verkans- och stödförband.

GOTLAND. Förstärkt mekaniserad bataljon. Lokalförsvarskyttebataljon.

ÖSTERSUND.

Lokalförvarsskyttebataljon. Jämtlands fältjägarkår etableras – utgör utbildningsfilial tillhörande I21 Sollefteå. Hemvärnsutbildning.

ARVIDSJAUR. Norrlands dragonregemente, K4, inrättas. Två norrlandsjägarbataljoner inrättas.

SOLLEFTEÅ. Västernorrlands regemente, I21, inrättas. Lokalförvarsskyttebataljon.

BODEN.

A9 blir Bodens artilleriregemente, A8.

... ARMÉN

- »» Samtliga artilleripjäser av typ Archer organiseras i förband.
- »» Nyanskaffning av artilleripjäser till divisionsartilleribataljonerna inleds.
- »» Stridsvagn 122 och stridsfordon 90 ska ersättas. Nya fordon införs under 2030-talet.
- »» Ett nytt buret luftvärnssystem för amfibiebataljonerna anskaffas.
- »» Nya båtar, robotar och annan materiel för amfibiebataljonerna – anskaffning påbörjas.

... MARINEN

- »» Antalet ubåtar utökas från dagens fyra till fem. Två nya båtar av Blekingeklass (projektnamn hos Saab – A 26), ersätter den äldre båten av Södermanlandklass.
- »» Korvetterna av Visbyklass uppdateras med bland annat nya sjömålsrobotar, ubåtsjakttorpeder samt robotluftvärn.
- »» Förberedelser inför anskaffning av ersättare för korvetter av Gävleklass. Två nya fartyg ska kunna levereras under perioden 2026–2030.

MER PERSONAL

- »» Totalt ökar antalet befattningar från 60 000 till 90 000 år 2030.
- »» Antalet värnpliktiga växer till 8 000 årligen 2025.
- »» Antalet hemvärnssoldater ökar till 25 000.

KLARA BESKED

Under Folk och Försvars rikskonferens i januari gav bland andra Must-chefen Lena Hallin och insatschefen Michael Claesson sin syn på omvärldsläget och behovet av internationella samarbeten.

LENA HALLIN, CHEF MUST "Krävs bredare bevakning av yttre hot"

– MUSTS BEDÖMNING ÄR att utsattheten för små och medelstora stater som Sverige ökar, och därmed också risken för att vi ska utsättas för kraftfulla påtryckningar. Hotbilden är politisk, ekonomisk och militär – samtidigt, sa Lena Hallin.

Chefen för Must förklarade att konflikternas karaktär fortsätter att förändras. De utkämpas på allt fler arenor och med en större verktygslåda, vilket underlättas av den snabba teknologiska utvecklingen.

– Hoten mot svensk ekonomi, teknologi och infrastruktur ersätter inte de militära eller politiska hoten, det handlar inte om antingen eller, utan om både och, sa Lena Hallin.

OFTA DOLDA METODER

MUST SER ALLT fler kopplingar mellan olika områden. Ett insteg i ett svenskt företag

kan vara helt affärsmässigt legitimt men kan också syfta både till att tvätta pengar och till att få tillgång till

Lena Hallin.

samhällskritisk infrastruktur. Det kan sedan utnyttjas för politiska påtryckningar i fred, för samhällspåverkan i en kris eller för att skada vårt försvar.

Enligt chefen för Must är metoderna ofta dolda, förnekbara och tvetydiga. Instrumenten spänner från cyberangrepp till att utnyttja covid för desinformation. Från att använda ekonomiska beroenden för att påverka politiskt beslutsfattande till våldsanvändning i fred.

– Många av hoten förekommer i såväl fred som kris och krig. Under kalla kriget hade främmande makt bildligt talat en strömbrytare. Idag arbetar man med en dimmer. Hoten är alltså inte linjära, sa Lena Hallin.

Hon konstaterade att det därför krävs bredare bevakning av de yttre hoten än tidigare. Hoten behöver mötas med en samlad nationell ansats, som är så sömlös som möjligt. ◀

MICHAEL CLAESSION, INSATSCHEF "Vill fördjupa danskt samarbete"

INSATSCHEF MICHAEL Claesson talade om vikten av ett nordiskt samarbete med målet att öka militärstrategisk och operativ handlingsfrihet, och

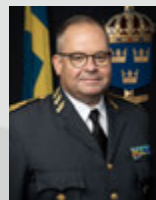
vill se ett fördjupat samarbete med Danmark.

– Uthålligheten vid utdragna kriser eller vid väpnat angrepp, kräver öppna sjöförbindelser och flöden in och ut från den svenska västkusten och Göteborgs hamnar. Något som är avgörande för försörjningen av inte bara de nordiska, utan också andra länder runt Östersjön, vilket även påverkar förutsättningarna för att kunna ge och ta emot militärt stöd, sa Michael Claesson.

FÖR ÖKAT SJÖFARTSSKYDD

INSATSCHEFEN konstaterade att Sverige och Danmark har ett fungerande men inte särskilt djupgående militärt samarbete och menar att det behöver utvecklas till att bli dagligt operativt. Speciellt när det gäller sjöfartsskydd mellan Atlanten, Nordsjön, Skagerack, Kattegatt och Östersjön.

– Kontrollen över farlederna genom Öresund och Bälten är avgörande för ett stort antal operativa vägval i händelse av en konflikt i Östersjöregionen, sa Michael Claesson. ◀

Michael Claesson.

DIGITAL RYGGRAD RUSTAR ARMÉN

Med det nya, digitala ledningsstödet LSS Mark ökar svensk försvarsförmåga markant, samtidigt som det bäddar för en kraftfull utveckling på lång sikt.

MÖRKRET LIGGER SOM ett svart täcke utanför stridsvagnen. I kikarsiktet syns ett fordon närma sig snett från sidan. Skytten rapporterar värmekällor och lägger kanonen på målet – men skottet avfyras aldrig. Den digitala displayen visar nämligen att det inte är fienden som syns i kikarsiktet, utan ett svenskt fordon.

– Ett bra digitaliserat ledningssystem är avgörande för försvarsförmågan. LSS Mark ger oss ett robustare försvar med bättre precision. Det gör oss farligare för fienden och ger en ökad säkerhet. Vi kommer kunna agera mer strategiskt och snabbare, samtidigt som det blir lättare att veta när vi inte ska reagera, som i fallet med stridsvagnen, säger Mats Ludvig, chef för Digitaliseringsledningen på Arméstaben.

FRÅN GSM TILL 5G

OM LEDNINGSSTÖDET VORE en mobiltelefon, skulle dagens system kunna jämföras med en telefon som ger möjlighet att ringa och skicka SMS i GSM-nätet. Nya LSS Mark blir som den senaste smarta telefonen med 5G, och en uppsjö helt nya möjligheter.

Arbetet med att skapa en modernare armé är stort och kommer att ta tid. Men gradvis byggs försvarsförmågan upp och armén och Försvarsmakten rustas för en eventuell framtida fiende.

– Med hjälp av Försvarets materielverk, FMV, bygger vi

MATS CARLSSON/FÖRSVARSMAKTEN

just nu den digitala ryggraden, själva grunden i LSS Mark. Det nätverket ska ge oss förmågan att ha och styra flera funktioner i samma system. På sikt ska det också bli möjligt att direkt koppla ihop funktioner och verkanssystem med varandra. Systemet kommer verkligen lyfta svensk försvarsförmåga, säger Mats Ludvig.

VIKTIGT FÖR BRIGADFÖRMÅGAN

VIKTEN AV ETT modernt digitaliserat ledningssystem blev tydlig när det stod klart att brigadförmågan skulle återinföras i armén. Förmågan kräver ett system som gör det möjligt att leda och samordna militär verksamhet på ett bra och effektivt sätt.

Mats Ludvig.

I ett första steg är det möjligheten att kommunicera säkert med varandra via radio, samt att kunna se var egna enheter och motståndaren befinner

OVAN: De nya ledningssystemet ger digital koll på striden. NEDAN: Digitala kartor ger ögonblickligen gemensamma bilder av läget.

sig, på en digital karta.

– Det här kan låta som småpotatis, men det är det inte. Den digitala kartan gör det lättare för oss att få en gemensam bild av det som händer på slagfältet. Den gör det möjligt att få en överblick över stora områden snabbt och vid behov både direkt och mer exakt peka var förbanden ska anfalla, förklarar säger Mats Ludvig.

– Med hjälp av kartan kommer vi kunna agera och reagera snabbare. I ett skarpt läge är den förmågan avgörande. ◀

Text Louise Stagling/
Försvarsmakten

MATERIEL

NYA HOT

031 T600
01.258E528.035
999.052335.0511
XrVB 01.511152K.035
65.8558.000

DRÖNARSKYDDETS ABC(D)

1. En radar upptäcker drönaren.
2. Kamera och andra sensorer synliggör den.
3. Klassificering genom analys av radiotrafik.
4. Bekämpning genom utstörning av radiotrafik eller beskjutning med laser (ej aktuellt för svenskt system).

I SKYNN

De ser ut som dyra leksaker, men kan i själva verket utgöra allvarliga hot mot riket. Nu förbereder Försvarsmakten en etablering av ett robust skydd mot de allt vanligare drönarna.

Text Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm Illustration Angelica Zander

Mannen på scenen slungar iväg en mycket liten drönare över publiken.

Den ryms i hans handflata och kontrolleras av ingen. Det vill säga den styrs inte av någon människa, utan av datorkraft ombord på själva manicken.

DEN LILLA FLYGFARKOSTEN rör sig hela tiden. Ryckigt och till synes utan att följa något mönster.

– Den är programmerad att göra så, som ett skydd mot prickskyttar, förklarar mannen.

Det är nämligen ingen konstruktion med särskilt vänliga avsikter, om nu en konstruktion kan sägas ha några avsikter alls. Dessutom bär den på en sprängladdning. Trots att denna är mycket liten – bara tre gram tung – har den "tillräckligt mycket kraft för att penetrera skallbenet hos en människa och förstöra det som är innanför", förklarar mannen.

Strax syns den lilla drönaren rusa över publikhavet tillbaka mot scenen, där en dockbyst har placerats. Drönaren närmar sig bysten under ilsket surr, en skarp knall hörs och på bildskärmen där hela förloppet har visats i närbild syns ett hål i pannan på dockan, stort som efter en ordinär pistolkula.

– Drönaren var programmerad att

hitta ett ansikte som såg ut som provdockans, och utlösa sprängladdningen. Ingen människa var inblandad. Tänk er vad svärmar av sådana här drönare skulle kunna åstadkomma, kommenterar han.

VÄXANDE HOT

DET ÄR EN skrämmande framtidsvision som förevisas av mannen på scenen i Youtube-klippet, som är skapat av Autonomousweapons.org tillsammans med en professor i datavetenskap vid University of California, Stuart Russell.

Men hot från små, kommer-

tet med att bygga upp Försvarsmaktens skydd mot UAV.

De flesta små flygfarkoster som syns exempelvis i samband med övningar, styrs av privatpersoner utan ont uppsåt. Det är åtminstone ett rimligt antagande. Men även sådana tilltag kan faktiskt vara skadliga för Försvarsmakten och för Sverige. De små maskinerna samlar nämligen in en mängd information om var de flyger, hur de flyger och hur det ser ut på marken under dem. Och det är alltså sådan information som skulle kunna skickas till en utomstående, tillverkaren

”Den har tillräckligt med kraft för att penetrera skallbenet hos en människa och förstöra det som är innanför.”

siella drönare finns redan idag. Varje dag, hela tiden. Och det är hot som hela tiden växer, i takt med att tekniken blir allt mer kapabel och allt enklare och billigare att få tag på.

Ännu handlar hoten från den här typen av små flygande farkoster, så kallade UAV:er (Unmanned aerial vehicle), främst om att samla in information och störa verksamhet.

– Ofta när Försvarsmakten

övar får vi besök av drönare. Exakt vad de gör vet vi inte.

Och inte vilken information de samlar in och vem som i så fall får ta del av den, säger Ulf Lepp som under flygvapencheffen samordnar arbe-

exempelvis. För övrigt, påpekar Ulf Lepp, är det ju "både otillåtet och olämpligt att flyga drönare vid Försvarsmaktens skyddsobjekt och restriktionsområden".

Ulf Lepp tror att det dröjer innan de små drönarna innebär hot om våld, som i inledningen. Men störande och insamlande av information, som hotet formuleras idag, är illa nog. Exempelvis skulle små drönare kunna blockera start- och landningsbanor på en flygbas, så att all flygverksamhet tvingas ligga nere. Lyckligtvis har Försvarsmakten ännu inte drabbats av några allvarliga konsekvenser till följd av drönarakтивitet.

Han visar en karta över ett område kring Vättern. Kartan

Ulf Lepp.

är fullsmetad med runda markeringar, som var och en indikerar en drönare som agerat i området under sommaren 2020. Ulf Lepp vill inte att vi går ut med det specifika antalet, men det rör sig om flera hundra flygningar.

– Och det är bara drönare av ett visst fabrikat, eftersom den sensor som användes i det här fallet är begränsad till det. I praktiken var det alltså betydligt mer drönaraktivitet i området, förklarar han.

Sommarens drönarspaning var en mätning för att få fakta på hur många flygrörelser som

vilken modell det rör sig om och slutligen också eventuellt oskadliggöra den. Vanligen handlar det sistnämnda om att störa ut radiokommunikationen så att den inte går att styra.

– Vi gjorde tester på övningsfält och skjutfält, och en av slutsatserna var att det finns flera sätt att verka mot en drönare och att de är svåra att skjuta ner, kommenterar Ulf Lepp.

Det nya C-UAS-systemet kommer att bestå av tre olika typer av lösningar. En för fasta anläggningar, som flottiljer, förband och andra militära skyddsobjekt, en som går att

”En av slutsatserna är att det finns flera sätt att verka mot en drönare och att de är svåra att skjuta ner.”

faktiskt förekommer i ett område. Nu är tanken att Försvarsmakten ska bygga en förmåga som kallas C-UAS (counter unmanned aerial system) med olika åtgärder för skydd mot den här typen av flygfarkoster.

För tydlighetens skull understryker Ulf Lepp att det handlar om skydd mot mindre drönare, den typ som går att köpa i exempelvis vanliga elektronikbutiker. Större, rent militära drönare, kan redan upptäckas av befintliga system.

UPPTÄCKER OCH OSKADLIGGÖR

I PRAKTIKEN HANDLAR det om teknik som först upptäcker en drönare och aktiverar olika sensorer så att en operatör kan få visuell kontakt med den, därefter ska systemet identifiera

använda vid förflyttningar – det kan handla om transport av trupp eller materiel – och ett kroppsburet system som kan varna trupp eller enskilda soldater om att det finns drönare i närheten. Ett sådant system som testas av Försvarsmakten kan även störa ut drönare.

Planen är att anskaffning ska påbörjas ”om några år”. Men Ulf Lepp försäkrar att vi inte står utan skydd mot kommersiella drönare tills dess. Redan idag förekommer lösningar på enskilda, här onämnbare förband.

– Vi har redan idag ett visst skydd under exempelvis övningar, men det vi gör nu är att se till att fler förband får förmåga att skydda sig mot UAS, förklarar Ulf Lepp. <

SÅ FUNKAR DRÖNARVAPEN

Det finns ett stort antal kommersiella system för skydd mot mindre drönare. Det är några av dessa som Försvarsmakten nu utvärderar, i samarbete med andra myndigheter och länder. Här beskrivs schematiskt hur ett skydd kan fungera.

1 Radar. Upptäcker små drönare på så stora avstånd som fem till sju kilometer.

2 Kamera. När en drönare upptäcks aktiveras en kamera med mörkerseende och andra sensorer, så att en operatör kan få kontakt med drönaren.

3 Klassificering. Genom att tolka radiokommunikationen som sker från drönaren kan systemet tala om vilken modell det rör sig om, vilket underlättar beslut om fortsatta åtgärder.

4 Bekämpning. Om drönaren bedöms skadlig för den egna verksamheten kan den oskadliggöras genom att radiokommunikationen mellan drönaren och operatören slås ut. En del system skjuter ner drönare med laser, eller fångar dem med nät som skjuts ut i exempelvis hagelpatroner.

HYLLAD SÄKERHETSCHEF

Anders Engqvist är säkerhetschef vid Marinstaben och "en kraft utöver det vanliga". Det anser den jury som utsett honom till Årets säkerhetsprofil – en utmärkelse som nu delas ut för första gången.

I EN VÄRLD MED ett allt osäkrare omvärldsläge har den militära säkerhetstjänsten mer att göra än på många år. Det ställer höga krav på säkerhetsorganisationerna i Försvarsmakten. Att medarbetarna förstår hur man ska navigera sig fram på ett säkert sätt är den största utmaningen.

Och där har säkerhetschefen en nyckelroll.

Men det finns flera stora utmaningar. Att förmedla hotbilden på ett pedagogiskt sätt, till exempel. Och att nå fram till medarbetarna, vilket inte alltid är så enkelt. Anders Engqvist vill bidra till att öka förtroendet för sitt skrä som han menar har ett lite skamfilat rykte.

– Jag tror att vissa av oss säkerhetschefer ibland säger nej för sakens skull, men det räcker inte med att använda sig av "det är hemligt"-argumentet. Man måste kunna förklara varför så att man får människor med sig. Som jag ser det måste man göra det möjligt för verksamheten att hitta vägar att lösa saker och ting.

Varför tror du att du har fått priset?

– Jag försöker vara en tillgång för verksamheten, en som man har förtroende för. För om omgivningen inte har det får man inte vara med i loopen. Och då får man heller inget gehör när man väl säger nej. Säkerhetstjänsten måste kunna

säga nej och då är det jätteviktigt att folk lyssnar.

Vilka är en säkerhetschefs viktigaste egenskaper?

– Framför allt ska man kunna nätverka och skapa förtroende så att folk känner att de kan vända sig till en och få stöd så att de inte gör fel. Man måste också ha hög integritet och kunna vara ambassadör för verksamheten. Att man är lösningsorienterad och pedagogisk är också viktigt, anser han.

BLIR PÅVERKAD PÅ DJUPET

EN SÄKERHETSHÄNDELSE SOM har påverkat Anders mycket är det intrång på Musköbasen som inträffade i december 2018 då två utländska män bröt sig in där. Andra händelser som påverkar honom är personärenden där tragedier rullas upp.

– Det handlar om människor och vissa episoder jag är med

bassäkerhetsförband. Då var omvärldsläget annorlunda och de säkerhetsändelser han hanterade då handlade främst om metall- och drivmedelsstöder eller om utfall inom säkerhetsprovningen.

I mars 2014 annekterades Krim och sedan dess har säkerhetsläget i omvärlden försämrats, något Anders menar tydligt återspeglas inom säkerhetstjänsten.

– Efter 2014 märkte jag att det Must skrev om hotbilden i sina årsöversikter faktiskt hände på riktigt.

Han menar att om medarbetarna förstod hotbilden lite bättre skulle det vara enklare att ta till sig varför man måste följa vissa säkerhetsbestämmelser, till exempel varför man inte får koppla upp sin FMAP (arbetsdator, reds. anm.) mot internet eller varför vissa saker

rättelse- och säkerhetstjänster. Jag tycker att det kan vara värt att reflektera över ibland. ◀

Text **Elisabeth Bitterlich/Must**

Foto **Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm**

ÅRETS SÄKERHETSPROFIL 2020 – MOTIVERINGEN

"I den stora utmaningen med att återetablera Marinstaben på Musköbasen har Anders vid många tillfällen under de senaste åren visat vilken oerhörd stor tillgång han är för Marinstaben, Marinen, Insatsstaben och Försvarsmakten. Anders är en sann eldsjäl med ett djupt och ärligt engagemang, som med stor noggrannhet och kraft lägger energi på säkerhetsarbetet för att hantera såväl gamla som uppkomna incidenter. Anders har med sin stora entusiasm och engagemang i kombination med relevant erfarenhet från säkerhetstjänst i Marinen blivit ett tillskott och en kraft utöver det vanliga inom säkerhetstjänsten. Med sitt breda kontaktnät som är byggt på förtroende, med framåtanda och tillgänglighet är Anders en ovärderlig resurs för Försvarsmakten."

PRISSET ÅRETS SÄKERHETSPROFIL

»» Priset delas ut av Musts säkerhetskontor till en person som har bidragit till ett förbättrat säkerhetsskydd eller ökat säkerhetsmedvetande. Nomineringskommittén består av chefen för säkerhetskontoret vid Must, chefen för Insatsstaben J2 vid Högkvarteret och chefen för FMUndSäkC.

»» Ny nomineringsrunda pågår fram till 15 april. Ange namn, befattning, motivering, mejla till must-sakk@mil.se.

”Jag tror att vissa av oss säkerhetschefer ibland säger nej för sakens skull, men man måste kunna förklara varför.”

och hanterar påverkar mig på djupet.

För visst, det som hamnar på säkerhetstjänstens bord är inte alltid muntert. Ibland är det riktigt tungt. Anders säger lite skämtsamt att det inte finns någon säkerhetschef som inte tar blodtryckssänkande medicin.

Anders har tillbringat hela sitt yrkesliv inom marinen, i 24 år. Där har han bland annat arbetat inom det rörliga kustartilleriet som sonaroperatör och han har också sprängt en och annan mina.

Men militär säkerhetstjänst är det han tycker är roligast. Befattningen som säkerhetschef har han haft i tre år, men i säkerhetstjänsten har han verkat sedan år 2000 då han inledde sin bana vid flottans

inte bör publiceras på sociala medier.

– De som publicerar sånt gör det kanske för att de tycker att det är häftigt, men de förstår inte den stora kontexten. Vårt arbete hade underlättats om medarbetarna hade förstått att det vi varnar för faktiskt händer.

BEHÖVER FÖRSTÅ HOTBILDEN

DÄRFÖR ANSER ANDERS att alla säkerhetsorganisationer på förband verkligen måste sätta sig in i hotbilden, både den mot Sverige men även den mot Försvarsmakten och de egna medarbetarna.

– Alla som jobbar inom Försvarsmakten måste förstå att de potentiellt kan vara ett insteg för främmande under-

SPRÄNGLÄRDA

En högerextrem gruppering använder improviserade sprängladdningar och nervgasen sarin för att nå sina politiska mål. Polisens bombskydd kan inte hantera situationen och hemställer om stöd från Försvarsmakten.

Text & Foto Jimmy Croona/Skyddc

MOT TERRORISM ▶

DETTA VAR scenariot när EOD-gruppen (ammunitionsröjningsgruppen) från Totalförsvarets Skyddscentrum (Skyddc) övade under tre veckor i slutet av 2020. Utöver kunskaper i att hantera oexploderad ammunition och hemmagjorda bomber är de utbildade i att möta även kemiska, biologiska och radiologiska hot, det som brukar förkortas CBR. Övningens scenario var lika skrämmande som realistiskt. Varje nytt fynd, varje desarmerad sprängladdning gav ny information som förde scenariot vidare. Till slut kunde polis gripa de fiktiva gärningsmännen och lokalerna de använt säkrades från både sprängämnen och kemikalier.

– När explosiver blandas med biologiska eller kemiska vapen blir det riktigt otäckt, säger Robert Eriksson som är ställföreträdande chef för EOD-gruppen.

– Jag är faktiskt förvånad över att vi inte haft fler potenta CBR-attacker [i samhället] med tanke på hur mycket kemikalier som finns tillgängliga och vilken skräckeffekt det ger. Se på sarinattacken i Tokyo och giftattacken med novitjok i Salisbury.

För att bli en fullt kvalificerad CBR-EOD-operatör krävs utbildning på fem till sju år. Först grundutbildas operatören i konventionell ammunitionsröjning och därefter i oskadliggörande av hemmagjorda bomber. Sist sker utbildningen inom de områden som CBR står för: kemiska, biologiska och radiologiska. Alltså ämnen som används i bland annat nervgaser, biologiska stridsmedel och så kallade smutsiga bomber.

Utöver EOD-gruppen på Skyddc finns bara ett fåtal personer inom Totalförsvaret som har den utbildning, beredskap och materiel som krävs för att klara av uppgiften att hantera CBR-EOD. Det är en komplex och svår uppgift långt över den att exempelvis röja en oexploderad granat på ett skjutfält eller oskadliggöra en vägbomb i Afghanistan.

X-FAKTORE

SKILLNADEN MELLAN ATT röja en IED, improvised explosive device – i dagligt tal en hemmagjord bomb, och en fabriksstillverkad bomb eller granat är att för det senare fallet finns det fastställda röjningsanvisningar och rutiner att följa, samt rutiner över granaten.

En IED är tillverkad i syfte att orsaka så mycket skada som

OVAN VÄNSTER: Utbildningstecken för amröjare. OVAN HÖGER: Gruppens valspråk: "Vart än äran och ödet må leda oss."

Björn undersöker en stuga som används för att tillverka sarin. Innan han kunde gå in fick en försätsminering brytas.

EOD-operatören Björn i bombdräkt med extra skyddsutrustning för kontaminerade miljöer.

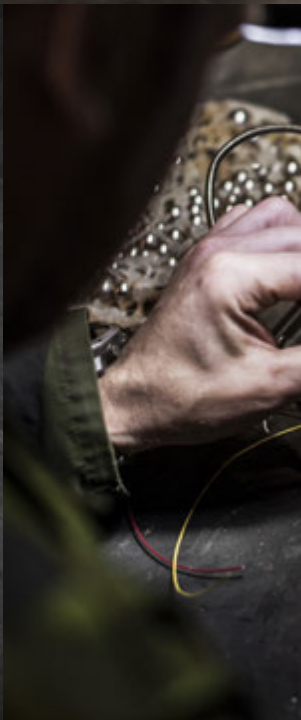

Bajonetten m/96. Ett väldigt användbart verktyg många ammunitionsröjare använder vid manuell röjning.

Gruppen har en mängd verktyg att använda sig av i alla olika situationer som kan uppstå.

Stridsparet jobbar utifrån en *four-eyes-principle*, det vill säga att alla viktiga beslut och ingrepp går igenom och godkänns muntligt av båda operatörerna innan de genomförs.

Niklas löder komponenter till en IED som ska användas under ett moment senare i veckan.

• kapad HÖ
• pentyl
← Times 4:13

OVAN VÄNSTER: Allteftersom operatörerna hittar fynd skriver de ner informationen för att inte glömma bort. OVAN HÖGER: Amrörobot 4b används för att oskadliggöra en IED på avstånd.

möjligt. För en sådan bomb finns inga manualer. Inga flödesscheman.

– När vi röjer hemmabyggda bomber finns det alltid det vi kallar x-faktorer, sånt vi inte kan styra över, säger Robert Eriksson och fortsätter, vi vet inte hur känsliga ämnena i bomben är eller om det finns gömda sekundära utlösare.

Väldigt mycket av kunskapen inom IEDD-området, och framförallt om hur operatörerna ska hålla sig vid liv, kommer från de lärdomar som britterna drog efter rövning av hemmabyggda bomber på Nordirland under den nästan 40-åriga konflikten där. En stor del av de bomberna var utformade för att i första hand skada röjningspersonalen.

GISSAR ALDRIG

EOD-OPERATÖREN NIKLAS sitter vid lödstationen och sätter samman delar av en IED som ska användas i ett kommande moment under övningen. All elektronik är precis som den skulle vara på en riktig bomb. För realismens skull finns till och med en sprängpatron som utlöses om någon skulle göra ett misstag under rövningen. .

– Alla åtgärder vi gör är för att reducera risker, säger Niklas. Även om vi stött på ett liknande problem tidigare så förutsätter vi aldrig något, det vi vet – det vet vi. Vi gissar aldrig.

En annan operatör är Mikael. Han var med i Mali 2018, när den komplexa attacken mot supercampen skedde. När attacken väl var över låg döda motståndare kvar runt campen. En del hade hunnit spränga sig själva, men några låg med odetonerade självmordsvästar när EOD-gruppen som Mikael ingick i började jobba.

– Kropparna hade legat ett tag i värmen så det luktade mycket. Förutom det och att det var så många enheter inblandade, vilket gjorde att allt tog lång tid, var själva desapteringen av bombvästarna precis som vi övat många gånger hemma. Det var som vilken övning som helst, säger Mikael. ◀

FÖRKORTNINGAR: CBRN,

chemical, biological, radiological, nuclear. Samlingsnamn för effekterna av massförstörelsevapen. EOD, explosive ordnance disposal. Ammunitionsrövning. CMD, conventional munition disposal. Ammunitionsrövning av fabriksstillverkad ammunition, t.ex. granater. IED, improvised explosive device. Hemmabyggt bomb. IEDD, improvised explosive device disposal. Rövning av hemmagjorda bomber. HME, homemade explosive. Hemmagjort sprängmedel, används ofta av terrorister. MNT, manual neutralization techniques. Manuella tekniker för att oskadliggöra hemmagjorda bomber för hand.

DE MÅLAR BILDEN AV MOTSTÅNDAREN

De jobbar sida vid sida med skyttesoldater och ammunitionsröjare. Uppdraget: säkra och analysera spår som ökar kunskapen om motståndarna. På Kriminaltekniska säkerhetsunder rättelsetjänsten hittar du några av Försvarens skarpaste hjärnor.

EXPLORATIONEN FICK BILEN att lyfta, rotera ett kvarts varv och landa på sidan. Ett moln av vägdamm skymde sikten, men strax kunde operatörerna i gruppen som iakttog scenen ett hundratal meter bort uppfatta situationen och göra en snabb första bedömning av läget. Ingen hade omkommit.

Ingen hade skadats. Detta var nämligen en övning på ett fält i Madrid i Spanien, som en del i en Nato-ledd utbildning av så kallade Weapons intelligence teams.

– På svenska kallar vi det Kriminalteknisk säkerhetstjänst, KTSU, och vår roll är att undersöka platser och incidenter som den i inledningen, för att kunna skapa oss en bättre bild av en motståndares förmågor och kapacitet, förklarar Tomas (som inte vill omnämnas med efternamn) på KTSU, som har sitt hemvise på Livgardet i Kungsängen. Förutom de internationella insatserna sker ett stort antal skarpa nationella insatser varje år.

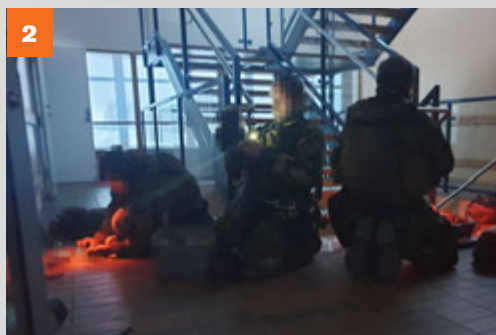
Enheten är ständigt engagerad i internationella insatser och arbetar för närvarande bland annat med skyttekompaniet i Gao, Mali. De deltar i allt från planering av operationer till genomförande.

– Efter exempelvis en explosion av en IED (hemmagjord bomb, reds. anm.) börjar vi genast arbeta på platsen för detonationen. Hur bred är kratern som sprängdes? Hur har sprängladdningen utlösts? Kan vi hitta spår av bomben och annat material?

DAMMFRIIT TÄLT

ALL INFORMATION OCH alla föremål som samlas in på plats tas med till campen för vidare

1

2

3

4

5

1. Inhämtning kan behöva ske på otillgängliga platser, och det är viktigt att snabbt vara på plats. **2.** Inhämtning sker i varierande miljöer med olika förutsättningar. Här inhämtar KTSU-personal information från en nedkämpad motståndare och dennes utrustning under insatsutbildning. **3.** KTSU-personal undersöker en IED placerad på en flotte som påträffats i närheten av en hamn. På bilden syns även ett antal referensobjekt som patrullen använder vid dokumentation av objektet på flotten. Bomben kommer efter inhämtningen av patrullen att sprängas/destrueras på plats av bombbröjande enhet. **4.** Operatören söker efter granatresten i en detonationsgrop för att kunna fastställa vilken typ av vapensystem motståndaren har använt. Bilden är tagen våren 2017 under en granatattack mot Camp Nobel i Timbuktu, Mali. **5.** Exploatering under internationell insats där KTSU understödjer Malis säkerhetsstyrkor med utredningsresurser. Många attacker i Mali riktas mot FN och andras logistikresurser.

bearbetning och analys, i ett dammfritt tält med avancerad teknisk utrustning. Slutresultatet blir en ofta tämligen omfattande rapport som skickas till högre chef och berörda förband.

– Rapporten innehåller både tekniska och taktiska underrettelser från de analyserade fynden samt från fyndplatsen, och ger en förståelse för motståndarens identitet, kapacitet, förmåga och intention, berättar Tomas.

Men gruppen arbetar även i förebyggande syfte. Det kan röra sig om att undersöka platser där motståndares vapen och övrig materiel återfinns, och som efter en analys ökar

kunskapen om deras kapacitet och förmågor, som sammantaget kan användas för att skydda egna förband.

– Våra operatörer använder erkända kriminaltekniska metoder för att hitta spår och även utvinna digital information från exempelvis mobiler, datorer och plattor som påträffas.

INTERNATIONELL UTBILDNING

UTBILDNING AV KTSU-operatörer sker hos Livgardet, men även i vissa delar tillsammans med utländska motsvarande enheter. Tomas berättar vidare att patrullen består av fyra individer med olika spetskompetenser, vapensystem och

dess verkan, underrättelseanalys och forensik, exempelvis IT och biometri. <

Text **Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm** Foto **KTSU Livgardet**

FAKTA KTSU

... står för Kriminalteknisk säkerhetsunderrättelsetjänst. ... etablerades 2009, i samband med insatsen i Afghanistan. ... ingår i 13:e säkerhetsbataljonen på Livgardet i Kungsängen. ... ligger i ständig nationell beredskap för att stödja civilsamhället. ... har sedan starten varit engagerade i internationella insatser.

HAN JOBBAR DJUPT NERE I BERGET I NORDLIGASTE NORGE OCH ÄR EN NYCKELFIGUR FÖR FÖRSVARSMAKTENS ALLT STARKARE SAMARBETE MED GRANNEN I VÄST.

Text **Johanna Toll/Leds Komm** Foto **Privat**

Långt in i berget och på flera hundra meters djup ligger norska försvarsmaktens nordliga huvudkvarter, FOH, i Bodö. En person som vet hur det är att jobba där är Stefan Haarala, svensk samverkansofficer på plats sedan 1 december 2019.

– Jag är från Norrbotten och efter många år i Stockholm började jag längta norrut igen. Det är en av anledningarna till att jag sökte den här tjänsten,

om Arktis och Nordkalotten. Norge gränsar som bekant till Ryssland och områdets geostrategiska betydelse ökar för varje år.

ALLTID VARMT I BERGET

EN VANLIG DAG på jobbet för Stefan börjar med militär transport i buss från Bodö till basen. Inne i berget arbetar ett hundratal personer och det finns även ett stort, fint gym. Temperaturen ligger på 22

VÅR MAN

säger Stefan. – Men främst ville jag anta utmaningen som en utlandstjänst innebär, och möjligheten att lära mig nya saker och lära känna nya människor.

Försvarsmakten har haft personal på plats i den lilla nordnorska orten Bodö i cirka tio år. Det är en viktig tjänst där det svensk-norska samarbetet övas och förstärks. Och Sverige bygger samtidigt upp viktig kunskap och förmåga

grader och det är alltid ljust där inne.

– Bodö är en mycket mörk plats under vinterhalvåret, men inne i berget är det alltid soligt och varmt. Men det är viktigt att du inte lider av klaustrofobi om du ska jobba här, skrattar Stefan.

Arbetspråket är ”skandinaviska” och det funkar för det mesta bra. För att även den finska kollegan ska kunna

I NORGE

STEFAN HAARALA

Namn: Stefan Haarala.

Ålder: 42.

Gör: Samverkansofficer i Bodö, Norges operativa högkvarter.

Familj: Fästmo Caroline, 4 barn och hunden Blanca, 1 år.

Älskar: "Luleå Hockey! De har spelat bra i år och ligger just nu trea. I alla fall en sak som gick bra 2020."

hänga med brukar alla briefar sammanfattas på engelska.

– Mitt arbete går ut på att koordinera och planera för kommande verksamhet och multinationella övningar. Vi har också ett erfarenhetsutbyte inom ramen för totalförsvaret och ser över gemensamma åtaganden, berättar Stefan. Det genomförs också samövningar mellan det finska, norska och svenska flygvapnet.

Stefan säger att han känt sig otroligt välkommen i Norge, och att de är väldigt måna om att han ska trivas och komma in i arbetet.

– Det är ett viktigt arbete som görs. Vårt samarbete med Norge förstärks. Om Norge hamnar i kris eller krig så kommer sannolikt Sverige också göra det. Därför är det viktigt att vi redan i fredstid samövar och tränar och har ett

gemensamt erfarenhetsutbyte, fortsätter Stefan.

De svenska och norska operativa högkvarterens samarbete handlar om att se över planerad verksamhet samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Samövningar och cross-border training (CBT) genomförs regelbundet och kontinuerligt. Under 2020 genomfördes den norska multinationella storövningen Cold Response

Stefan älskar det vilda nordnorska landskapet och är glad över att "corontänreglerna" tillåter friluftsliv.

2020, där Arméns jägarbataljon deltog.

Stefan rapporterar till sin chef, Anders Jönsson, C J5 på insatsstaben i Stockholm. Stefan Haarala är den enda svenska militären på plats i Nordnorge, men han samarbetar mycket med den svenska försvarsattachén i Oslo, Carl David Philipson.

En sak som Stefan dock tycker har varit en utmaning

med den nya tjänsten är att få till familjelivet under utlandstjänstgöringen.

– Min familjesituation är ganska vanlig, jag har två barn från ett tidigare förhållande och är nu förlovad med Caroline, som i sin tur har två barn från ett tidigare förhållande. Vi är alltså en klassisk bonusfamilj.

Stefan säger att han blev förvånad över att Försvarsmaktens avtal för utlandstjänstgöring (URA-avtalet) visade sig vara så förlegat och mer utformat för att passa en svensk kärnfamilj à la 50-tal.

veckopendla hem till Stockholm, medan han skulle resa hem till barnen varannan helg. Upplägget fungerade bra de första fyra månaderna, men sen förändrades situationen på grund av pandemin och Stefan har fått lägga om arbetet.

KARANTÄN EFTER VARJE HEMRESA

EFTER VARJE HEMRESA till Sverige måste han först göra ett coronatest på vårdcentralen för att kunna visa upp ett negativt provresultat när han landar i Oslo. Provsvaret får vara högst 72 timmar gammalt. När Stefan kommer till Bodö gäller

” VÅRT SAMARBETE FÖRSTÄRKS. OM NORGE HAMNAR I KRIS KOMMER SANNOLIKT SVERIGE OCKSÅ GÖRA DET. ”

– Jag har verkligen kämpat för att få med jämställdhet i mitt avtal. Till exempel har Caroline tagit tjänstledigt för studier för att kunna vara med mig i Bodö, men medföljandebidraget är mycket lågt. Jag har också kämpat för att alla barnen i familjen ska få samma förutsättningar till besöksresor, säger Stefan.

EFTERLYSER UPPDATERADE AVTAL

HAN TYCKER ATT Försvarsmakten ska uppdatera sina avtal så att de stämmer med hur de flesta människor lever nu för tiden. Bonusfamiljer är ju snarare regel än undantag numera.

– För att inte riskera att bli en oattraktiv arbetsgivare är det viktigt att ha ett jämställdhetsperspektiv i alla typer av verksamheter, säger Stefan.

När Stefan fick tjänsten i Bodö hade han och fästmon planerat för att hon skulle

karantän i tio dagar innan han får återgå till arbetet. Då jobbar han hemifrån, och har daglig kontakt på telefon med sina kollegor.

Karantän i Norge innebär att hålla minst en meters avstånd till andra, man får gå och handla mat och medicin, men inget annat. Dock är det tillåtet att motionera utomhus.

– Livet har inte förändrats särskilt mycket för oss, säger Stefan, det är ju inte så att vi brukar hänga på krogen direkt, men visst känns det lite fånigt att ett negativt testsvaret inte räcker.

Efter sin tid i Bodö hoppas Stefan på att få fler utlandstjänster och han har redan siktat inställt på att bli försvarsattaché i Oslo.

– Det skulle vara ett logiskt nästa steg med tanke på det nätverk och den kunskap som jag byggt upp under mina år i Bodö, säger Stefan. ◀

Prudentia et Audacia

T Y S T

Försiktighet och mod.
Fartygets motto, Prudentia
et audacia, är målat på
tornet och sammanfattar
avgörande egenskaper hos
en ubåtsbesättning.

VÄKTARE ▶

Djupt nere i havets svarta vatten döljer sig ett av Sveriges farligaste vapen. Ubåtarna i Gotlandsklassen har blivit ryktbara för sin förmåga att försvinna under ytan och bli osynliga för motståndaren. Nu har de blivit ännu vassare.

Text **Linus Ehn/Leds Komm**

Foto **Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm**

VID MARINVARVET i Karlskrona har Saab Kockums nyligen genomfört en omfattande så kallad halvtidsmodifiering av HMS Uppland. I dag är hon två meter längre och utrustad med den senaste tekniken.

– Man kan jämföra det med en mobiltelefon. Det är samma skal som tidigare, men med den senaste telefonmodellens teknik, säger fartygschefen och örlogskapten Tobias, som inte vill att vi skriver hans efternamn.

Ubåten har precis levererats och ligger vid kaj på varvsområdet intill Örlogshamnen i Karlskrona, där de sista arbe-

ett ansenligt ubåtsvapen och ubåtarna byggdes inom rikets gränser.

Under krigets sista dagar kom plötsligt en tysk ubåt av typ 21, den tidens allra modernaste, in på svenskt vatten. Besättningen överlämnade sig efter att de sänkt sin farkost. Flottan bärgade och plockade ner den tyska båten bit för bit. Sverige var i ett slag en ubåtsnation med teknologi i absolut framkant. Och det är vi än i dag.

Gotlandsklassen blev internationellt känd efter övningar med amerikanska flottan i början av 2000-talet. Där visade klassen sin fulla potential. Den är helt enkelt väldigt svår att upptäcka.

En av hemligheterna bakom det är de extremt tystgående

”De nya stirlingmotorerna är effektivare och ger oss ytterligare förlängd uthållighet i u-läge.”

tena görs innan den ska tas i tjänst hos Första ubåtsflottiljen.

I februari lämnar Tobias över HMS Uppland till sin efterträdare och går i land efter flera år som befälhavare på ubåten. Vi ska återkomma till hans erfarenheter från livet under ytan, men först en kort bakgrund till nyheten från december 2020: att två ubåtar i Gotlandsklassen levererats under året till Marinen efter stora modifieringar.

TYSK UBÅT GJORDE SVERIGE TILL UBÅTSNATION

DEN SVENSKA FLOTTAN sjösatte sin första ubåt redan 1904, i en tid när man reste med häst och vagn på land. När ljuset i kasernen kom från fotogenlampor och värmen från kaminer och kakelugnar. Under andra världskriget byggde Sverige upp

stirlingmotorerna.

– Här står de! Inte större än två rejäla restaurangkylar, säger fartygschefen Tobias och pekar på metallkåporna till den senaste versionen som installerades på HMS Uppland som en del av halvtidsmodifieringen.

Exakt vad som finns under kåporna är en välbevarad hemlighet. Örlogskaptenen som för befälet på ubåten förklarar vad halvtidsmodifieringen innebär.

– De nya stirlingmotorerna är effektivare och ger oss ytterligare förlängd uthållighet i u-läge mot vad vi hade innan.

50 NYA SYSTEM

HALVTIDSMODIFIERINGEN innebar bland annat att all teknik revs ut och ersattes med den allra modernaste teknologin. Man har till och med plockat bort det klassiska periskopet

Tobias gjorde värnplikten ombord på HMS Uppland. Nu, nästan 25 år senare, lämnar han över befälet på samma båt till nästa fartygschef.

I den minimala mässen ryms två bord med plats för åtta. I taket hänger en rad plaketter som minnen från övningar med andra nationer – och personliga kaffemuggar.

och ersatt det med en optronisk mast, med sensorer som ser och hör mer än de mänskliga sinnena klarar.

– Det är svårt att se skillnad, men ett tränat öga kan se skillnad på en ny och en gammal Gotlandsubåt. När masterna är hissade så kan man se att det är en annan konfiguration på masterna än tidigare.

Över 50 nya system har satts in ombord. 20 av dessa kommer att finnas på den nya Blekingeklassen, A-26. Ny passiv sonar har installerats, alltså det instrument som använder ljudvågor för att hitta andra farkoster och att kartlägga omgivningen. Nya system för ledning har installerats och andra nyheter ska

han och skrattar lätt.

– Det kommer att bli bra, även om jag lär sakna livet ombord.

Tobias sätter sig på den blå, smala britsen i hytten, och summerar sina många år under ytan.

– Här har det tillbringats ett antal nätter. I mitt fall ... tusentals. Ett antal år, om man lägger ihop dem.

– Jag har tillbringat midsomrar här och varit ombord vid jul. Då ser man till att ha så trevligt det går, men det blir ingen snaps.

Livet ombord på en ubåt innebär en mycket speciell tillvaro och är mer informell än i andra delar av Försvarmakten. De

?? Jag har drömt om att få vara på ubåt sedan jag var tolv år gammal. Yrket har varit allt jag föreställt mig och ännu mer. ??

förbättra arbetsmiljön.

Exakt vilka system som avses och vad de kan göra är dolt i samma hemlighetsfulla dunkel som vilar över hela ubåtsverksamheten. Mystiken skapar en särskild sorts dragningskraft.

– Jag är en ubåtsromantiker och har drömt om att få vara på ubåt sedan jag var tolv år gammal. Det här yrket har varit allt jag föreställt mig och lite till. Dramatik, glädje, ilska och sorg. Jag älskar det här jobbet. Det händer något i mig varje gång jag går ner. Att få stänga luckan och försvinna är en väldigt speciell känsla, berättar Tobias.

Han har tillbringat mer än tusen dygn ombord. Den 1 februari går han i land för sista gången och lämnar över HMS Uppland till näste befälhavare. Det har blivit dags att lämna över fartygschefens hytt till näste befälhavare.

– Jag får väl föra befälet över ett skrivbord framöver, säger

sjömän och officerare som ingår i besättningarna är en del i ett stående förband där krigsorganisationen i stort sett består av dem som finns på plats. Det påverkar stämningen ombord. Behovet av att visa upp den formella rangordningen är inte lika stor som i andra delar av Försvarmakten, men när läget blir skarpt vet alla vem som ska göra vad.

– Ställföreträdande fartygschef eller värnpliktig, alla bemöts på samma sätt. Alla hör på mitt röstläge när det är läge att sluta prata om vad som hänt i helgen. Man kommer nära varandra och det går fort. Vi sover till och med i varandras sängar.

FRUKTAR BRAND

BESÄTTNINGEN SOVER I SKIFT. Hur schemat läggs upp varierar från besättning till besättning. När de befinner sig ute till havs och långt under ytan ställs tillvaron regelbundet på sin spets.

OVAN: Fyra bäddar med 60 centimeters bredd delas av åtta personer. NEDAN: HMS Uppland började byggas 1994. Plaketten talar om att landshövdingen i Malmöhus län, Ann-Chatrine Haglund, närvarade vid byggstarten.

HM UB UPPLAND

KÖLLAGD DEN 7. JANUARI 1994

AV LANDSHÖVDING

Ann-Chatrine Haglund

ANN-CHATRINE HAGLUND

Ett litet fel kan leda till ett livsfarligt tillbud även i fredstid.

– Det finns tillfällen när det har kommit in vatten i båten. Då går det snabbt att hitta den knapp som stänger alla ventiler till skrovgenomföringarna, kan jag säga. Brand ombord är något man verkligen fruktar. Så när brandlarmet går är det inte kul, det är något vi övar mycket på att hantera så snabbt som krävs, säger Tobias.

Uåtjänst handlar om att tempoväxla. Först händer ingenting under en lång period, sedan händer allt mycket snabbt.

Besättningen lever tillsammans på de få kvadratmetrarna ombord under långa perioder och det bygger starka relationer.

– Det går snabbt att komma in i gemenskapen om man passar in, något som visar sig snabbt. Vi känner varandra väldigt bra här.

Vardagen ombord flyter fram i långsamt tempo, men när något händer växlas intensiteten upp blixtnsnabbt. Högtalarna ljuder: Klart skepp! Klart skepp! Sedan smäller det till.

– Ubåtstjänst handlar om att tempoväxla. Först händer ingenting, sedan händer allt. Underrättelseinhämtning är ett vanligt uppdrag. Objektet kommer som en snigel och försvinner som en blix, brukar man säga.

DUSCH FÖR ALLA

INTE MÅNGA KÄNNER till hur livet ombord på en ubåt ser sig. Tobias förklarar att vardagen där är både lik och olik det många av oss landkrabbor sett på film och tv.

– Det är en myt att ubåtsmän är smutsiga och att det är ett smutsigt jobb. Det har varit skitigt ombord förr och dåligt med tillgång på vatten för tvätt. I dag

kan alla i besättningen duscha regelbundet, det betyder mycket för stridsvärdet.

En ubåt i Gotlandsklass är en tekniskt avancerad maskin. De specialister som hanterar systemen ombord ställs inför regelbundna provningar.

– Jag kan inte nog uttrycka min respekt för deras kunskap. De är magiskt duktiga. Jag har många gånger övervägt att avbryta uppdraget på grund av

något problem, men då specialisterna har kunnat fixa det.

Många har en föreställning av hur tillvaron på en ubåt ser ut, men få vet hur det fungerar i verkligheten. Den som sett många ubåtsfilmer minns kanske scener där fartygschefen väntar spänt med sitt tidtagarur när torpederna är i vattnet. Det är en realistisk skildring. Så kan det gå till också i en modern ubåt, berättar fartygschefen Tobias. Han har alltid sitt tidtagarur med när han går ut med HMS Uppland.

– Det tar jag fram när jag beräknar torpedernas bana och när de är framme vid målet.

HMS Uppland sjösattes 19 juni 2019 efter den omfattande ombyggnad som bland annat gjorde henne två meter längre.

SAAB KOCKUMS AB

GOTLANDSKLASSEN

De tre ubåtarna HMS Gotland, HMS Halland och HMS Uppland ingår i Gotlandsklassen (A19). Efter halvtidsmodifieringen är de drygt två meter längre och 200 ton tyngre.

Längd: 62 meter.

Fart: 20 knop i

u-läge, 10 knop i övervattensläge.

Uthållighet: Kan vistas längre än 14 dagar i u-läge.

Vapen: Tung torped, används mot fartyg. Lätt torped, som försvar mot andra ubåtar.

BÄSTA FILMerna

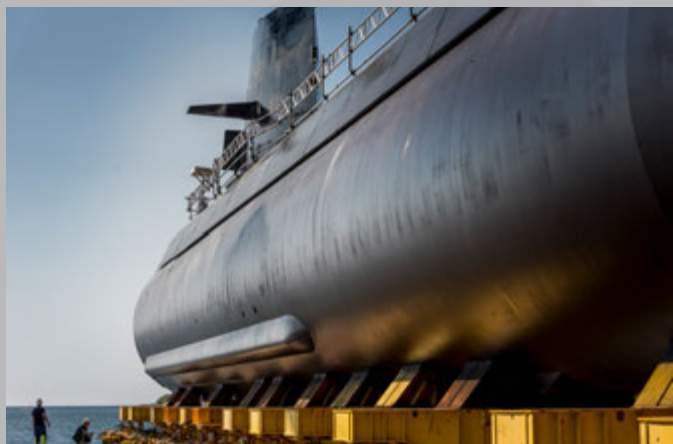
Här är tidernas tre bästa ubåtsfilmer, enligt avgående fartygschefen på HMS Uppland, örlogskapten Tobias.

1. Das Boot
2. Jakten på Röd Oktober
3. Rött hav

Sjögång och sjösjuka är något alla i marinens besättningar får lära sig att leva med. Ubåten påverkas också av sjögång, en rejäl storm märks ner till 50 meters djup.

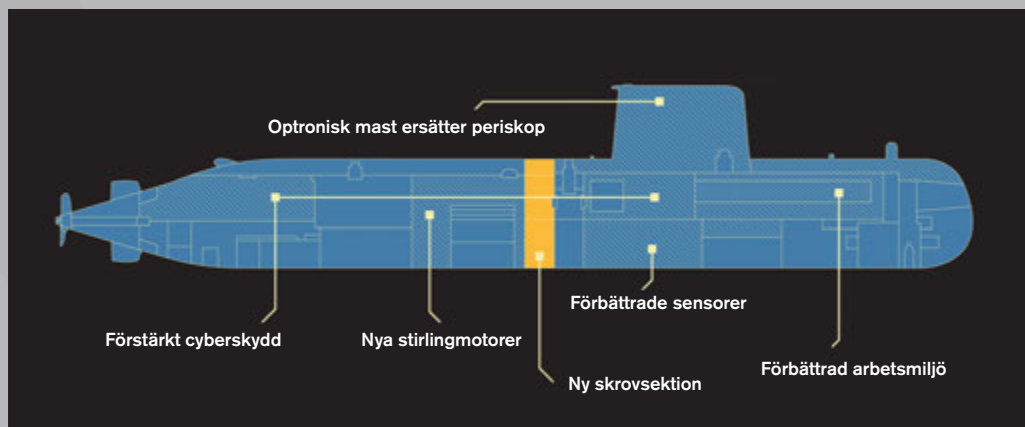
I och med att moderniseringen av de två ubåtarna i Gotlandsklassen nu är klar så har Första ubåtsflottiljen åter fyra ubåtar i tjänst. Det innebär en fördubbling av antalet tysta väktare utanför våra kuster. Inom några år ansluter HMS Blekinge, den första båten i nya A26-klassen.

Sveriges vapen djupt nere i havets svarta vatten blir då ännu farligare. ◀

SAAB KOCKUMS

OVAN: HMS Uppland sjösätts efter halvtidsmodifieringen, som bland annat gav henne nya sponser, långsgående utbuktningar på skrovet för ökad stabilitet. NEDAN: Skiss över de viktigaste förbättringarna.

SÅ FUNKAR STIRLINGMOTORN

Den så kallade stirlingmotorn gör att ubåten kan röra sig nära nog ljudlöst under ytan. Så här funkar den svenskutvecklade motorn.

Robert Stirling var en skotsk bergsingenjör på 1700-talet som kom på den princip vi i grund och botten fortfarande använder oss av i våra

motorer. En gas som värms upp expanderar ju i volym och när den kyls ned igen så minskar den. I våra maskiner används helium, som är lätt att värma upp och kyla ned, det krävs inte mycket energi för att använda den. Sedan har man flytande syre, som expanderar 800 gånger när det blir gas, i stora tankar.

Det flytande syret och

en förfinad miljödiesel skickar man in i en brännare, lite som i en bunsenbrännare man hade i skolan, som ger en varm, men stadig, låga. Förbi den trycker man heliumgasen som då värms upp och sen går vidare till en kolv som trycks upp av värmen. Gasen går sedan vidare till ett värmeväxlingssystem där den kyls med sjövattnet

och sen fortsätter man så och skapar en kolvrörelse genom att värma upp och kyla heliumgasen.

Till skillnad från en bensinmotor där det blir en liten "explosion", en "knackning", som skapar vibrationer, så har en stirlingmotor bara en stadig lugn låga, vilket innebär att motorn knappt ger ifrån sig några ljud.

PÅ ÖVNING I USA

"VI HADE KUNNAT SÄNKA FARTYGG"

Under drygt två år på 00-talet övade HMS Upplands systerbåt med amerikanska flottan. Resultat: hade det varit skarpt läge hade den svenska båten sänkt amerikanska fartyg.

AR 2005 ÖVADE HMS Gotland, en systerbåt till HMS Uppland, med amerikanska flottan – i San Diego, USA. Båt med besättning var inbjuden av USA, eftersom de hade insett att de behövde träna mot en annorlunda typ av ubåt.

– Amerikanerna var vana att jaga stora ryska atomubåtar, men med en förändrad världsbild insåg de att även mindre länder kan köpa ubåtar som utgör reella hot mot deras fartyg och handelstransporter. [...] De ville lära sig att hitta nya typer av ubåtar, sådana de inte var vana att leta efter. De var tvungna att studera, berättar örlogskapten Daniel Petrak som var med under övningen.

Hur klarade amerikanerna sig under övningen?

– De lärde sig hela tiden och blev bättre. Och de övar hela tiden – med kanadensare, australier, sydamerikaner. Men inga av de länderna har ju sådana ubåtar som vi har. Amerikanerna har lagt ned väldigt mycket tid på att lära sig.

– När USA vid 1980-talets

början beslutade sig för att bara använda atomubåtar så förlorade man kompetensen på att jaga ubåtar. Det var det man ville återuppta.

TYST OCH SVÄRFÅNGAD

HEMLIGHETEN MED GOTLAND och andra moderna svenska ubåtar är det så kallade AIP-system (Air Independent Propulsion) som driver båtarna och möjliggör den långa undervattenstiden och den lågmälda framdrivningen.

Är tystnaden den stora vinsten med båtarna i Gotlandsklassen?

– Det och att vi kan stanna under vatten så länge. En dieselubåt måste med jämna mellanrum upp till ytan och skicka upp en luftmast, som är lättupptäckt, och sedan sätta igång högljudda bullrande dieselmotorer. Allt det gör att ubåten hörs och syns mer, samtidigt som besättningen hör sämre också.

DAVID BESEGRADE GOLIAT

I BÖRJAN AV 2005 inkvarterade sig den svenska besättningen på Point Loma, den halvö norr om Kaliforniens nästa största stad som innesluter San Diego Bay, och blev kvar i nästan två år.

– Vårt intresse var att undersöka om och i så fall hur våra ubåtar skulle fungera på öppet hav. Kan vi öva mot stora styrkor? Hur logistikförsörjer vi en

ubåt på andra sidan jorden? Det var ett bra erfarenhetsutbyte. Vi lärde oss mycket av varandra när det gäller teknik. Det var ett ömsesidigt utbyte och från amerikansk sida var det intressant att se hur man hittar den här typen av ubåtar. De var tvungna att lära om sitt sätt att tänka, säger Daniel Petrak.

Amerikanerna fick verkligen se fördelen med de små, lätthanterliga Stirlingdrivna ubåtarna. Som så många gånger tidigare, från David och Goliat och framåt, så visade det sig att snabbhet och teknik kunde överlista och besegra storhet och styrka. Tur att det bara var övning.

Om det hade varit skarpt läge – hade det kunnat smälla då?

– Utan att gå in på för mycket detaljer: Ja!

– Vi har väl varit ganska öppna med att vi kom så nära att vi hade kunnat sänka vissa fartyg. Det tackar amerikanerna för, det var ju bra träning för dem att se vad de kan göra bättre. Det handlade mer om att vi berättade för dem vilka fel de gjorde och vad de kunnat göra bättre. Sedan är den där diskussionen lite skev – gör man allt rätt kan en förhållandevis billig liten ubåt nästan alltid sänka ett stort kostsamt hangarfartyg. ◀

Text utdrag ur artikel på försvarsmakten.se

Få ledare torde bli lika utmanade i sitt ledarskap som det befäl som tar emot en ny grupp värnpliktiga. Vi träffade en av dem, Elisabet Hökerberg på Arméns jägarbataljon.

TILL ARMÉNS jägarbataljon (AJB) i Arvidsjaur kommer bara de som aktivt sökt sig dit. Det handlar alltså om högmotiverade personer som vet att de gett sig in på en mycket tuff utbildning. Trots det börjar många tvivla på att de verkligen valt rätt. Då är det viktigt att ha ledare som är

lyhörda och som har verktygen som behövs för att hjälpa dem hitta motivationen igen.

De värnpliktiga rycker in i juni och de flesta brukar hålla motivationen uppe under grundutbildningen. Men när hösten och mörkret kommer i oktober och den fysiskt tunga patrullutbildningen börjar är

det många som tappar motivationen. Det berättar Elisabet Hökerberg, plutonchef på AJB. Hon vet också när den första dippen brukar komma.

– För mig som plutonchef är utmaningen att förutse den här svackan och att kunna hjälpa dem som behöver det och se till att de får tillbaka motivationen, säger Elisabet. Jag försöker skapa en kultur där de vågar prata och där vi är lyhörda för att upptäcka dem som inte mår bra, fortsätter hon.

UPPMUNTRAR SAMTAL

DET ÄR OCKSÅ under den perioden som grupprocessen kommit in i en fas där de värnpliktiga kan börja gå varandra på nerverna och konflikter uppstår. För att gruppdynamiken ska fungera uppmuntras de värnpliktiga att prata med varandra om hur de mår.

– För många är det en lättnad att inse att det är fler som tycker att det är tungt och jobbigt, säger Elisabet.

– Vi försöker lösa de flesta problemen på plutonnivå, men vi har också ett välfungerande samarbete med Försvårshälsan där det finns kuratorer och psykologer som kan ta hand om dem som behöver extra hjälp, fortsätter hon.

Att se de värnpliktiga utvecklas och växa är något som verkligen motiverar Elisabet i sitt arbete. På frågan om vad hon tycker skillnaden är mellan att leda en individ och en grupp svarar hon att det är lättare att bli lite mer personlig när det bara är ett fåtal individer, medan när du leder en pluton så blir det självklart mer formellt och att ledaren då har en mer förmedlande roll.

UTEBLIVEN BASKER

SJÄLVKLART UPPSTÅR IBLAND situationer där ledarskapet utmanas och då gäller det att

kunna hantera det på rätt sätt, understryker Elisabet.

– Det var en person som kom hit med fel attityd, som hade problem att hitta sin plats i gruppen och som tog konstiga beslut. Först pratade jag med den här personen för att få till stånd en beteendeförändring, men det hjälpte inte.

– Konsekvensen blev då att hen inte fick sin jägarbasker, som delas ut efter den första övningen. Det tog hårt att vara den enda utan basker och då

att jag lyckats som ledare, säger Elisabet.

Att vara plutonchef på jägarbataljonen är naturligtvis ett krävande jobb. Elisabet säger att hon går in för sitt jobb och att hon älskar att arbeta med människor. Det ger energi, men det kan också vara uttröttande ibland.

– Om något i det civila livet är jobbigt påverkar det så klart min energi även på jobbet. Men tvärtom är också sant, om det är bra hemma får jag ännu mer

”Jag försöker skapa en kultur där de vågar prata och där vi är lyhörda för att upptäcka dem som inte mår bra.”

kom också insikten att hen måste ändra sitt beteende, berättar Elisabet.

– Det tog ett tag för den här personen att hitta rätt väg, men efter patrullutbildningen fick hen sin basker till slut. Det känns bra att jag, tillsammans med mina kollegor, kunde hjälpa den här personen att utvecklas och växa som människa.

När känner du att du lyckats i ditt ledarskap?

– När jag får respons från mina soldater. Och när de vänder sig till mig med frågor och problem; när jag märker att de litat på mig, då känner jag

energi på jobbet, säger Elisabet.

Elisabet tycker att det är lätt att hitta motivationen för sitt jobb och att hon gillar att det går att fortsätta utvecklas under hela karriären.

– Det som motiverar mig är att även när jag är 58 år och kroppen kanske inte längre klarar av den tunga och fältnära jägartjänsten längre, så finns det fortfarande många andra spännande och intressanta jägarbefattningar där jag kan fortsätta att utveckla mitt ledarskap. <

Text **Johanna Toll/Leds Komm**

Foto **Privat**

ELISABETS 5 BÄSTA LEDARTIPS

1. Var närvarande för soldaten, oavsett om du står som utbildningsledare framför truppen eller har kontorstjänst. Jag eftersträvar att träffa mina soldater dagligen på ett eller annat sätt.

2. Se individen och

ha förståelse för dennes situation, även om kollektivet är i fokus när vi utbildar.

3. Ställ krav och följ upp att de efterlevs. Att vara närvarande och se individen är inte samma sak som att stryka medhårs

och bara låta saker ske.

4. Främja ett öppet klimat genom att skapa tillfällen där mjuka värden lyfts fram och tillåts ta plats inom gruppen.

5. Våga erkänna misstag och visa att du är mänsklig.

DISTANSJOBBS ...

... YNNEST ELLER FÖRBANNELSE?

PANDEMIN GÖR ATT MÅNGA AV OSS BEHÖVER JOBBA HEMIFRÅN. MARIE ANDERSSON, HR-CHEF VID FÖRSVARSMAKTENS HR-CENTRUM, SER BÅDE SVÅRIGHETER OCH VINSTER MED DEN NYA SITUATIONEN.

Text Linus Ehn/Leds Komm

DISTANSARBETE har inneburit en stor omställning för många som beordrats till detta. Många medarbetare har vittnat om svårigheter. Det berättar Marie Andersson, HR-chef vid Forsvarsmaktens HR-centrum, som själv jobbat hemifrån sedan mars 2020.

– Som chef är det knepigt att inte kunna se kollegor och medarbetare i ögonen och följa upp det som händer i stunden. Att kunna känna av stämningar i samtal och framförallt vid möten är inte helt enkelt, säger hon.

DIGITALA MÖTEN KRÄVER ÖVNING

TELEFONMÖTEN OCH videokonferenser har en dynamik som skiljer sig mot det fysiska mötet, påpekar hon. Det krävs lite övning för att vänja sig vid att möta arbetskamraterna på ett nytt sätt.

– Efter hand har jag valt att vara något tystare vid telefonmöten och att nicka för mig själv när jag håller med och kommentera i huvudsak när jag

har andra perspektiv som behöver lyftas in. När mer rutinerade telefondeltagare är uppkopplade, tenderar många att prata i munnen på varandra och mötena upplevs då lätt röriga och svåra att höra och hänga med i, konstaterar Marie.

Chefens roll har visat sig vara särskilt viktig vid distansarbete. Det är exempelvis av stor vikt att kontrollera att de som deltar i mötet har fått rätt underlag.

– Det ökar produktiviteten och engagemanget hos oss som är med på distans. Det egna behovet av att leverera ökar när man arbetar hemifrån.

HINNER MER FYS

MARIE ÄR EN AV många som har upplevt tekniska svårigheter i samband med att arbetet inte längre ska bedrivas från den vanliga arbetsplatsen. Forsvarsmaktens krav på säkerhet kan innebära att moment som vanligtvis är enkla plötsligt blir

Marie Andersson,
HR-chef.

väldigt tidskrävande.

– Under en period fick jag förmånen att kunna ”docka” datorn och skriva ut underlag vid FMFS/FunkE och Lv 6 i Halmstad, då jag tillhör en generation som gärna läser en del saker på papper

och skriver kommentarer med penna.

– Detta var en klar förbättring. För min del förbättrades hemarbetet avsevärt när jag efter semestern fick tillgång till FM AP-K (en bärbar dator som är krypterad och kommer åt vissa it-system).

Att slippa resa till arbetsplatsen innebär för de allra flesta att balansen mellan arbete och fritid förbättras. För Marie har just detta varit en stor vinst.

– För mig personligen har det varit en hälsoboost. Jag har kunnat röra mig mer än mina tre timmar fys, vilket glädjande nog märks och syns både på midjemåttet och energin i kroppen. ◀

TIPS FÖR SMARTARE HEMMAJOBBS

» **Mejlen.** Du kan komma åt din personliga jobbmejl i mobilen. Med hjälp av ett OPT-kort kan du logga in och läsa den e-post som du annars bara kan ta del av på din FM-AP. Skickar du många mejl på en arbetsdag så kan ett trådlöst tangentbord förbättra arbetsmiljön rejält vid distansarbete.

» **Har jag gjort vad jag ska?** Håll extra noggrann kontakt med

chefen och förvissa dig om att du får möjlighet att stämma av arbetsuppgifterna i slutet av veckan. Ring hellre närmaste chef en gång för mycket än en gång för lite.

» **Barn och partner.** Diskutera hur tillgänglig du ska vara för att lösa privata ärenden, fixa mellanmål till barn eller svara på frågor som rör privatlivet. Uptagen-skyld eller en

överenskommelse om att inte skicka jobbmejl i tv-soffan på kvällen kan vara lämpligt.

» **Gemenskapen.** Håll kontakten med dina arbetskamrater även om du inte har något specifikt jobbärende att prata om.

» **Rapportera.** Glöm inte bort att tidrapportera i Prio. Åk till arbetsplatsen och utför sådant som bara kan göras där, om

möjligt på kvälls- eller helgtid, för att minimera smittrisken.

» **Träningen.** Glöm inte bort dina tre timmars fysträning i veckan. Arbete på distans kan dessutom frigöra tid för en ny satsning.

» **Lunchen.** Flera företag erbjuder färdiga matkassar med lättlagad lunchmat, det kan bli en ny trevlig och hälsosam vana.

SÅ KLARAR VI

PATRIK LIDBECK
överstelöjtnant,
stabschef produktion
Rikshemvärn,
Stockholm.

Har jobbat hemifrån under två veckor.

”Jag har saknat möjligheten till snabb och enkel samordning genom korta samtal med kollegor, i kombination med att familjen lagt veto på de normala kvälls- och nattpassen som man kan göra vid veckopendling.

En av fördelarna är att jag har snabbare uppkoppling på mitt egna nätverk än på arbetsplatsen, i kombination med att FMAP-K är mycket stabilt.”

NICLAS BERGER
överstelöjtnant,
Stabschef Skaraborgs
flygflottilj F 7, Sätenäs.
Har jobbat hemifrån sedan våren 2020 i omgångar.

”Den största utma-

ningen från början var att inte ha tillgång till FM AP-K. Det krävs en annan planering så man inte behöver hantera sekretessklassat material. En stor fördel är att möten blir mycket effektivare när vi möts via telefon eller dator. En annan är att jag får mer gjort inom vissa områden.”

SONYA FAGERLUND
Stf C operations-
sektionen, Amf 1, Berga.
Har bara jobbat hemifrån ett par dagar.

”Det svåraste har varit att inte ha tillgång till de interna nätverken. Speciellt när jag behövt söka upp mer information kopplat till de uppgifter jag arbetar med. Det bästa har varit att kunna sitta i en ostörd arbetsmiljö där jag kunnat fokusera helt och hållet på de uppgifter jag behövt bli klar med utan att

bli störd.”

ULRIKA STERNING
officer, Västra
militärregionen, Skövde.
Har jobbat hemma 2-3 dagar per vecka sedan i november.

”Två nackdelar är att vara utan sina arbetskamrater samt att inte kunna arbeta med de arbetsuppgifter som är högst prioriterade på grund av att dessa kräver att man är på arbetsplatsen för att kunna genomföra dem. Men jag har verkligen uppskattat att inte ha några tider att passa, att kunna styra min egen dag samt att kunna fylla när jag vill.”

DANIEL SIMNOR
sjösäkerhetsofficer,
första ubåtsflottiljen,
Karlskrona.
Har jobbat hemifrån sedan våren 2020.

”Jag ser främst två utmaningar. Det ena är att man tappar den dagliga kontakten med kollegor vilket gör det svårare att lösa problem och få information snabbt, och förlorar den nära kontakten med den dagliga verksamheten.

Det andra är att Försvarsmaktens digitala infrastruktur inte är anpassad för hemarbete. Det kräver noggrann planering av vad man ska göra och att inte alla arbetsuppgifter går att göra på distans. Det är även ett problem att man inte kan genomföra digitala möten på samma sätt som exempelvis FMV gör via Skype.

Friheten att styra över min tid mer, och tidsvinsten, är det jag uppskattar mest. Jag är i många lägen också mer effektiv i arbetsuppgifter som kräver att jag sitter koncen-

Patrik Lidbeck.

Niclas Berger.

Sonya Fagerlund.

Ulrika Stening.

HEMMAJOBDET

trerat och läser och skriver.”

MICHAEL HENEBRATT
Handläggare teknisk tjänst, Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum, Swedec, Eksjö.
Har jobbat hemifrån sedan i början av november.

”Arbetsmiljön har varit den största utmaningen. Vi har inte något kontor hemma så jag har suttit vid matsals-

bordet i vardagsrummet på en vanlig stol. Jag har dock tagit hem ett par skärmar och tangentbord för att göra det bästa av situationen. Även om jag kommer in ett par kvällar i veckan och på helgen för att backa upp mina arbeten och få in mejl så känner jag mig lite vid sidan av. – En stor fördel med hemmajobbet är att jag kan hjälpa ungarna med att komma iväg till skolan på morgo-

nen och finnas där när de kommer hem på eftermiddagen.”

ADRIANA DOBRIN
marknadsförare/
strategiansvarig,
FömedC, Göteborg
Har jobbat hemifrån sedan mars 2020.

”De tekniska begränsningarna har helt klart varit den största utmaningen. Det saknas exempelvis stöd för att använda jobbmejlen på en dator hemifrån, så

det blir både krångligt och tidskrävande att läsa och skriva mejl på en liten mobilskärm. Det är också utmanande att tillgång till gemensamma dokument/FMAP och andra försvarsmaktssystem saknas.

– Men det har varit lättare att fokusera på arbetet, eftersom det är mycket färre saker som stör hemma. Ett annat stort plus är att jag haft fri tillgång till hundgos här hemma.”

SÄKER PÅ DISTANS

» Att arbeta hemifrån kräver extra medvetenhet kring säkerheten. Om du beordrats att arbeta på distans – vaka noggrant över utrustningen. Hantera sekretessbelagd eller på annat sätt känslig information på ett korrekt och säkert sätt.
» Förhindra att de da-

torer och annan teknisk utrustning som tillhör Försvarsmakten utsätts för manipulation och olovlig åtkomst. Håll alla enheter uppdaterade.

» Diskutera inte information som är säkerhetsskyddsklassificerad, sekretessbelagd eller bedöms olämplig på andra sätt.

» Om du känner dig det minsta osäker på den du kommunicerar med, ring upp denne eller kontakta personen på annat vis.

» Var noga med vilka nätverk, usb-enheter och cd-skivor som Försvarsmaktens it-system får anslutas till.

» Säkerhetsskydds-

klassificerad information i klasserna konfidentiell eller högre får endast medföras från Försvarsmaktens lokaler eller områden om man har tillstånd. Must avråder dock från den här typen av distansarbete.

» Ingen annan än du får använda Försvarsmaktens it-utrustning.

Daniel Simnor.

Michael Henebratt.

Adriana Dobrin.

FORSKAREN: CHEFENS ROLL VÄXER

VAD GÖR KOLLEGORNA SOM JOBBAR HEMIFRÅN EGENTLIGEN UNDER ARBETSTID? EN FÄRSK UNIVERSITETSSTUDIE VISAR ATT ANSTÄLLDA ANVÄNDER SIG AV VITT SKILDA STRATEGIER FÖR ATT LÖSA SINA UPPGIFTER PÅ DISTANS – OCH CHEFEN BLIR ÄN VIKTIGARE NÄR PERSONALEN INTE ÄR PÅ SIN VANLIGA PLATS.

TROTS ATT DET knappast är någon ny företeelse finns det inte särskilt mycket dokumenterad kunskap om hur anställda sköter sitt jobb hemifrån, jämfört med när de arbetar på sin ordinarie arbetsplats. Men en av dem som tittat närmare på saken är arbetslivsforskaren Calle Rosengren vid Lunds Universitet, tillsammans med kollegor från Karolinska institutet och Karlstads universitet. I deras forskning om distansarbete konstaterades att människor använder väldigt olika strategier för hur de tar sig an arbetsuppgifter respektive privata ärenden vid hemmajobb.

LOGGADE GRÄNSDRAGNING

FORSKARNA LÄT CHEFER OCH medarbetare på tre svenska industriföretag logga hur de hanterar gränser mellan arbetsliv och privatliv.

– Sedan delade vi in de svarande i olika kategorier. I ena änden av spektrumet finns de som integrerar arbetstid och fritid totalt, totalintegrerarna. Den totala motsatsen är dem vi kallar totalseparerarna, säger Calle Rosengren.

Totalintegrerarna gjorde ingen åtskillnad mellan arbetstid och fritid, utan lät den flyta samman totalt.

– Vissa såg på film, läste tidningar och skötte arbetsuppgifter om vartannat. Somliga var helt gränsöverskridande och skötte uppgifter på kvällar och helger, samtidigt som de utförde privata saker på arbetstid.

Den raka motsatsen kategoriserade forskarna som totalsepareraren.

– De skötte inga arbetsuppgifter utanför arbetstiden, men ägnade sig inte heller åt något privat under arbetstid.

Studien syftar till att undersöka arbetsmiljön, frågan om vilken strategi för hemarbete som är mest effektiv besvaras inte.

Forskargruppen ser dock att chefens roll är extra viktig när personal arbetar på distans.

– Det finns bland annat ett tydligt behov hos medarbetarna av att få bekräftelse på att arbetsuppgifterna är utförda.

Problem som en alltför hög arbetsbelastning och otydligt definierade yrkesroller blev extra påtagliga för personal som arbetade hemifrån.

Rutinerade arbetsgrupper där medarbetarna känt varandra länge klarade distansarbete bra. Forskaren påpekar dock att nyanställda inte bör arbeta på distans i alltför stor utsträckning.

– Där finns en risk för att man inte kommer in i den sociala gemenskapen. Möten på distans blir väldigt agendaorienterade och småprat om exempelvis väder och vind blir inte av.

STOR KREATIVITET

CALLE ROSENGREN OCH forskargruppen hittade inget stöd för att digitala fikastunder och liknande var en bra ersättning för att träffas i verkligheten.

De noterade däremot flera kreativa lösningar på hur man påpekar för barn och partner att man är upptagen med arbete. Vissa byggde upp egna kontor hemma, medan andra hänvisade frågor om hushållet till partnerns mobil under arbetstid.

En annan studie berättar att hemmajobbare skapat egna skyltsystem för kommunikation hemma. Calle Rosengren konstaterar med värme att människans kreativitet är stor. ◀

SJU STRATEGIER VID HEMARBETE

- 1. Totalsepareraren** – håller helt isär arbete och privatliv.
- 2. Platssepareraren** – stannar kvar på jobbet tills alla arbetsuppgifter är klara.
- 3. Tidssepareraren** – jobbar bara under arbetstiderna, oavsett plats.
- 4. Arbetsintegreraren** – låter arbetet flyta in i den privata sfären, men inte tvärtom.
- 5. Privatlivsintegreraren** – låter inte arbetet glida in i privatlivet, men privatlivet tar plats på arbetstiden.
- 6. Totalintegreraren** – sköter jobbärenden och privata uppgifter om vartannat, över allt oavsett tid på dygnet.
- 7. Växlaren** – ingen konsekvent strategi.

LIVGARDET 500 ÅR

LIVGARDETS
GULA BRIGADENS
LIVGARDETS TILL FOT
8:4 OCH GULA LIVGARDETS
OCH SVEA LIVGARDETS FANOR
OFFRAT 8:4

ÄLDSTA FÖRBANDET

ÅR FIRAR LIVGARDET 500 år av obruten kungavakt och som svenskt militärt förband.

Historien om Livgardet börjar i Dalarna år 1521 då 16 unga män valdes ut för att vakta den blivande kungens liv, Gustav Eriksson. De följde honom under befrielsekampen mot danskarna och när han blev kung placerades de som vakter runt slottet. Den här livvakten är ursprunget till dagens Livgarde.

Ur biskop Peder Swarts krönika om Gustav Vasa, 1560:
 ”... satte så till honom 16 smocke unge karlar the honom tiena och på honom achta skulle.”

Idag är Livgardet ett av Försvarsmaktens största och mest mångfacetterade förband med vitt skilda uppgifter – från skarpa insatser

och att utbilda värnpliktiga, till utbildning inför utlandsuppdrag och militärmusik. Än idag är de blåklädda soldaterna, som fortfarande bevakar de kungliga slotten, förbandets mest kända verksamhet.

FESTEN FORTSÄTTER ÅRET UT

FÖDELSEDAGEN FIRADES coronanpassat genom en ceremoni med kransnedläggning vid Livgardets gamla regementskyrka, Gustaf Adolf-kyrkan på Östermalm i Stockholm. I Mora, där Livgardets historia tog sin början, genomfördes också ett högtidligt hållande. I den ceremonin deltog arméchefen och delar av musikkåren från Livgardet.

Jubileet kommer också att uppmärksammas genom flera aktiviteter under året. I september öppnar

Livgardet grindarna för att fira tillsammans med allmänheten under en heldag.

En jubileumskoncert kommer att sändas i SVT under hösten. Försvarsmaktens tre musikkårer deltar i programmet: Livgardets dragonmusikkår, Arméns musikkår och Marinens musikkår.

– Under jubileumsåret uppmärksammar vi Livgardets långa historia och firar tillsammans. Vi blickar bakåt för att sedan kunna blicka framåt. Vi måste veta var vi startar vår resa. För nu går resan framåt mot en ny arméorganisation med rasande fart. Och vi är en god bit på väg, säger Livgardets regementschef, överste Stefan Nacksten. ◀

Text **Jenny Ringström & Anna Palm/Försvarsmakten**

DE ÄR ÄLDST I VÄRLDEN

1. Spaniens Första infanteriregemente – år 1248
 Deras uppgifter idag är statsceremoniella samt bevakning och skydd av bland annat Spaniens militära högkvarter.

2. Frankrikes Första infanteriregemente – år 1479.
 Ingår i den fransk-tyska brigaden och är ett rent stridande förband. De har i modern tid tjänstgjort i bland annat Afghanistan och Mali.

3. Påvliga livgardet, eller Schweizergardet – år 1506. Har sitt ursprung i de schweiziska legoknektar som rekryterades till att tjänstgöra för Vatikanstaten under de italienska krigen i slutet av 1400-talet. 1506 började de första 150 schweizar-

na sin tjänstgöring i Rom och det årtalet räknas som påvliga livgardets födelse. Man kan idag diskutera huruvida förbandet är en militär enhet eller en ren polis- och säkerhetsenhet.

4. Spaniens Nionde infanteriregemente – år 1509. Från kaserner på Kanarieöarna löser de idag internationella uppgifter och har bland annat tjänstgjort i Afghanistan.

5. Livgardet – år 1521.
 Sammanslagning av Svea livgarde och Livgardets dragoner. Livgardets dragoner har sitt ursprung i Livregementet och Livgardet till häst där Livregementets traditioner går tillbaka till 1500-talets ryttarfanor.

FRÅN SVÄRD TILL AUTOMATKARBIN

EN FOTSOLDATS UTRUSTNING har genomgått en rad förändringar de senaste 500 åren. De allra första knektarna att anställas av Gustav Vasa fick köpa sin utrustning för egna pengar. Något krav på att soldaterna skulle klä sig uniformt fanns inte. Det säregna modet kom sig av att knektarna slapp lyda samtidens lagar om hur man fick klä sig, så det senaste sydtyska modet stod som förebild. Lönen, eller solden som ersättningen kallades, var långt högre än för vanliga hantverkare på den tiden. Noterbart är att ylle användes i Försvarsmaktens uniformer fram till mitten av 1900-talet. ◀

← **DÅ:** 1. Hillebard. Vapnet kombinerar spjutets och yxans egenskaper i närstrid. 2. hjälm. Kallas burgonet. 3. Ringbrynjekrage. Skydd att bära under rustningen. 4. Harnesk. Bröstplåten skyddar från hugg och stick framifrån, ryggsplåt behövdes enligt myten bara av de som tänkte vända ryggen mot fienden. 5. Katzbalger. Kortsvärd för närstrid. 6. Svärdsskida och verktyg. Sked, kniv, prygl och mejsel. Oumbärligt vid snabba justeringar av rustningen och vid soppskålen i lägret. 7. Handskar. 8. Baret. En varm stickad hatt i ylle. 9. Tröja och hosor. 10. Brokor. Underkläder av herrmodell. 11. Strumpor. Av ull, med dekorativ överdel. 12. Oxmuleskor. Välventilerad men opraktiska vid sämre väder. 13. Skjorta. av lin. Ska ha burits utanpå rustning nattetid, för att skilja vän från fiende.

↑

NU: 1. AK5C. Enhetsvapen för stridande förband sedan 2006. 2. hjälm M90. Tillverkad av ballistisk fiber/pararmid. 3. Kroppsskydd 12. Modulärt system med flamskyddande behandling. 4. Hörselskydd. Aktiva bullerdämpande. 5. Pistol 88. Tillverkad av österrikiska Glock. 6. Mora 2000. Förstklassig allroundkniv. 7. Handskar. Arbetshandskar i läder. 8. Fältjacka 90. Yttertyg i blandning av bomull och polyester. 9. Fältbyxor 90. Rymlig byxa med benfickor. 10. Fältskjorta 90. Kanalstickad undertröja i konstfiber. 11. Kalsonger. Kortkalsong 93, konstruerad för att inte avge giftiga gaser eller smälta om de utsätts för eld. 12. Första förband. 13. Torniquet. Avsnörande förband. 14. Strumpor. Knästrumpor stålgrå i ylle. 15. Marschkänga 90.

MÖT HOTET FRÅN (HEMMA)KONTORET

När gym pandemistänger, idrottsarrangemang ställs in och pendlingsresor uteblir är det extra viktigt att tänka på den egna träningen.

DET ÄR VIKTIGT att vi håller igång vår träning på det sätt som fungerar just nu, så att vi behåller vår fysiska prestationsförmåga och inte drar på oss skador orsakade av för mycket stillasittande. Även om stora delar av idrottsverksamheten är pausad för tillfället så finns det fortfarande mycket man själv kan

göra. Idrotts- och friskvårdsfunktionerna på förbanden kan stötta med hjälp, råd och tips.

RÖRELSEPAUSER FÖREBYGGER

EN AV DELARNA i FM FysS (Försvarens fysiska standard) är att träningen ska bestå av cirka tio procent rörlighet. På hemmakontoret har du kanske inte möjlighet till den mest optimala ergonomiska sittställningen, vilket kan skapa spänningar i muskler på utsatta områden som nacke, axlar och rygg. Genom att lägga in rörelsepauzer under arbetsdagen så

hjälp det till att göra trötta och stela muskler mjuka och smidiga. Vi får fart på cirkulationen, blir rörligare och bidrar till att förebygga eventuella belastningsskador.

Här får du tips på enkla övningar som kan göras både sittande och stående, hemma eller på kontoret. Gör dem gärna regelbundet, några gånger om dagen. Upprepa varje övning cirka tio gånger. ◀

Text Camilla Rettig & Åsa Friberg/Försvarensmakten

ÖVNING 1

Sträck armarna upp mot taket och luta dig lätt bakåt. Du kan med fördel ha en pinne, sjal eller liknande i händerna. Håll nacken rak, så blicken går snett upp i taket när du lutar dig bakåt. Denna rörelse kan även göras liggande på rygg på golvet. Om du gör rörelsen ståendes kan du med fördel rulla ner mot golvet mellan varje uppåtsträck.

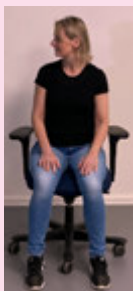
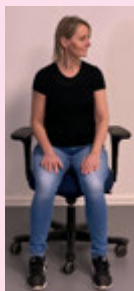
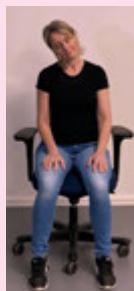
ÖVNING 2

Kom ner med hakan mot bröstet och krama om dig själv ordentligt med armarna. Runda ryggen. Kom sedan upp med huvudet och sträck armarna bakåt/utåt. Svanka lite lätt och håll blicken rakt fram.

ÖVNING 3

Sträck på dig där du sitter alternativt stå upp. Sträck fram armarna. Dra bak ena armbågen som om du spänner en pilbåge, och du får en rotation i ryggen. Följ med med huvudet och titta på armbågen du dragit bak. Kom fram igen och gör samma sak med andra armen.

ÖVNING 4

Sträck på dig där du sitter, alternativt stå upp. Tippa huvudet från sida till sida 10 gånger. Vrid sedan på huvudet och titta växelvis åt höger/vänster 10 gånger. Avsluta med att tippa huvudet framåt så hakan går mot bröstet och böj sedan huvudet bakåt. Gör även denna rörelse 10 gånger.

ÖVNING 5

Sätt händerna på axlarna och gör cirklar bakåt med armbågarna.

Storozhevoj, som betyder ungefär Vaktposten, var det sjunde fartyget i sin klass, av Nato benämnt Krivak, och hade sjösatts i mars 1973. Karaktäristiskt var paketet på fördäck med fyra ubåtsjaktrobotar RPK-3 (Silex). Storleksmässigt motsvarade fartyget de svenska jagarna av Halland-klass, men var betydligt modernare.

Text Per Iko/Försvarsmakten

MYTERIET SOM BLOTTADE VÅR SVAGHET

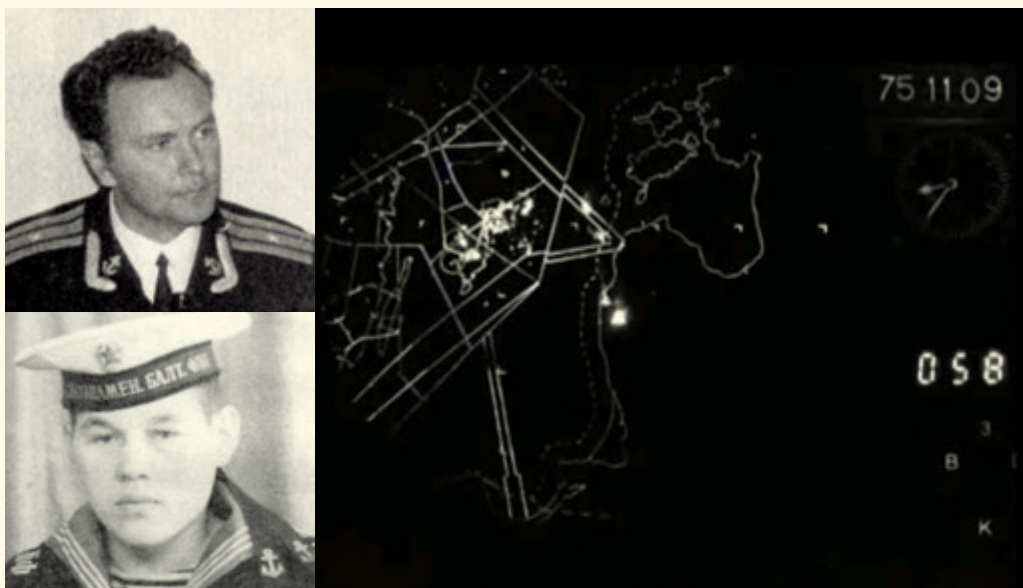
Myterier på en sovjetisk fregatt hade satt rak kurs mot Stockholm. På internationellt vatten jagades den av egna fartyg och besköts från luften. Det var en så osannolik situation att den svenska underrättelsetjänsten inte reagerade.

DEN SVENSKA beredskapen söndagen den 9 november 1975 var inte särskilt olik de flesta andra söndagar under det kalla kriget. Signalspaningen hade förstärkt skifttjänstgöring, liksom radarspaningen längs rikets gränser. På någon flygbas stod en incidentrote redo.

Denna dag hade en samövning mellan sovjetiska marin- och luftstridskrafter observerats. Radarstationen R 130 Katten på den gotländska ön Furillen hade fångat upp tydliga ekon, och intensiv radiotrafik hade avlyssnats.

På måndagen kunde försvarsmaktens olika underrät- >

VÄ ÖVRE: Valerij Sablin dömdes skyldig till förräderi och avrättades i Lefortovofängelset i Moskva i augusti 1976. VÄ NEDRE: Aleksandr Sjejn fick åtta år i arbetsläger. Övriga inblandade befäl degraderades och förflyttades. De värnpliktiga sjömännen förhördes ingående men straffades inte. HÖGER: Radarbilderna visar tydligt den intensiva flygaktiviteten utanför den baltiska kusten på morgonen den 9 november 1975.

telsedelar se fram emot sammanställningar över helgens aktiviteter. Försvarsstabens underrättelseavdelning hade uppgiften att förutsäga militära hot mot Sverige för att avgöra om beredskapen skulle höjas. Försvarsgrensstabernas underrättelseavdelningar bearbetade främmande stridskrafter taktik, organisation, ledning, utrustning och utbildning av intresse för den egna försvarsgrenen.

SEPARATA ANALYSER

MINST ÅTTA SOVJETISKA örlogsfartyg och flyg hade övat västsydväst om den estniska ön Ösel. Robotfregatten Storozjevoj var identifierad och tydligt utgjort anfällsmålet. Men något strategiskt hot bedömdes inte övningen utgöra, så det blev marininstaben och flygstaben som var för sig analyserade underrättelseinformationen.

Vid flygstabens underrättelseavdelning tjänstgjorde då

historikern Wilhelm Agrell. I hans uppgifter ingick att följa 668. bombflygregementet i Tukums i Lettland som flög Jakovlev Jak-28, Nato-beteckningen Brewer. Det var ett medeltungt bombplan avsett för att slå ut flygbaser i Västtyskland med sprängbomber. En medarbetare

politiske officeren örlogskapten Valerij Sablin. Han var en övertygad kommunist som ansåg att Sovjetunionen hade övergivit den äkta marxismen.

På kvällen hade Sablin låst in fartygschefen i ett utrymme i fören. Tillsammans med sin medsvurne, sjömannen

”Sablin skulle föra fartyget till Leningrad och över radio vädja till sovjetmedborgarna att resa sig mot regimen.”

hälsade Agrell denna måndagsmorgon med: ”Dina Brewers har varit ute och haft bombfällning”. Det ovanliga var att planen satts in mot sjömål. Och övning på en söndag?

Men det var ingen övning. Det var en skarp insats som genomförts.

Lördagen den 8 november skedde ett myteri på Storozjevoj som då låg i Riga. Ledaren var andremannen ombord, den

Aleksandr Sjejn, samlade han samtligt befäl och berättade om sin plan. Sablin skulle föra fartyget till Leningrad och över radio vädja till sovjetmedborgarna att resa sig mot regimen. De officerare som vägrade stödja myteriet fördes under däck. Därefter höll Sablin ett brandtal inför de samlade värnpliktiga sjömännen. Ingen vågade öppet gå emot honom.

Övrraskningsmomentet

ÖVRE: I sovjetflottan ändrades fartygens bognummer frekvent för att försvåra identifiering. Vid myteritillfället bar Storozevoj bognummer 500. NEDRE: Både Tupolev Tu-16 (Nato-beteckning Badger) och Jakovlev Jak-28 var konstruktioner från 50-talet. Tu-16K bar normalt den tio meter långa sjömålsroboten Raduga K-10S (Kipper) under kroppen.

gick förlorat när en officer lyckades lämna fregatten och slå larm. Sablin beordrade då omedelbart att gasturbinerna skulle startas och förtöjningarna lossas. Omkring klockan 02:15 började Storozevoj att stäva mot Rigabukten för att vid notiden vara ute i Östersjön.

FREGATTEN SKULLE SÄNKAS

INOM NÅGRA TIMMAR sattes fartyg från såväl Östersjömarinen som KGB in i jakten. Antagligen bedömdes att Storozevoj var på väg mot Sverige för att söka politisk asyl. Det var illa nog, men än värre var att förlora ett hypermodernt örlogsfartyg med kvalificerat hemlig information ombord.

På morgonen lyfte nio bombflygplan Tupolev Tu-16K ur marinflyget. Dessa bar normalt kärnvapenladdade sjörobotar för stora fartygsmål, i klartext amerikanska hangarfartyg.

Men även frontflyget hade

larmats. Antagligen var inte sovjetiska flygvapenpiloter tränade i att känna igen sina egna örlogsfartyg. Först lyckades Jak-28:orna strax efter klockan tio anfälla ett civilt lastfartyg och något senare fregatten Komsomolets Litvy varifrån hela jakten leddes.

sematerialet bearbetats på en övergripande nivå hade det visat att det aldrig handlat om någon övning. Pusselbitarna hade funnits men förmågan att se helheten hade saknats. I praktiken var det den uppdelade militära underrättelsetjänsten som åstadkommit glipor. Det blev en

¶¶ På morgonen lyfte nio bombflygplan Tupolev Tu-16K. Dessa bar normalt kärnvapenladdade sjörobotar för stora fartygsmål.¶¶

Parallellt hade Sovjetunionens försvarsminister gett en direkt order att sänka Storozevoj. En rote Tu-16K förberedde att fälla den nästan tio meter långa sjömålsroboten. Men vid det laget hade mysteristerna hunnit ge upp, 52 sjömil från svenskt territorialvatten.

Först i januari 1976 började uppgifter sippra ut i Sverige om vad som verkligen hade hänt. Hade det befintliga underrättel-

rejäl underprestation snarare än ett underrättelsemisslyckande. Eftersom Storozevoj aldrig nådde svenskt vatten inträffade ingen allvarlig militär situation.

Hela den svenska underrättelsetjänsten höll redan på att utredas och denna händelse gav ännu ett ingångsvärde. Resultatet blev en omorganisation på vägen mot dagens militära underrättelse- och säkerhetstjänst, Must. ◀

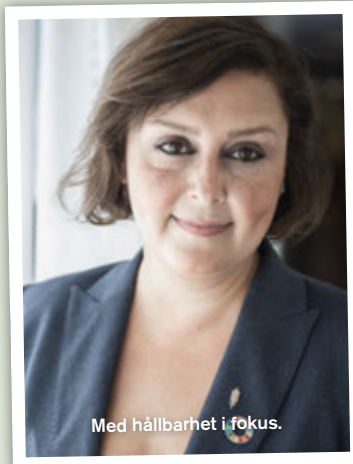
HON ÄR EN AV SVERIGES MÄKTIGASTE INOM HÅLLBARHET

FÖRSVARSMAKTENS hållbarhetschef **Naznoush Habashian** utsågs nyligen till en Sveriges mest betydande svenskar i fråga om miljö och hållbarhet. På den årliga 100-listan som sammanställs av tidningen Aktuell hållbarhet rankas hon på plats 52 – upp nio placeringar sedan förra året.

Över 400 personer har nominerats till listan och kriteriet som juryn utgått från är ”åstadkommen hållbarhets- och samhällsnytta med utgångspunkt i personens roll och position”.

– Det är oerhört glädjande att vårt systematiska miljöarbete och det förbättrade hållbarhetsarbetet uppmärksammas, säger Naznoush Habashian.

Juryens motivering: Med ett nytt skarpt regleringsbrev med

tydliga krav från regeringen kommer Naznoush Habashian ha fullt upp under det kommande året. Lyckligtvis är hon ett erfaret proffs som helt säkert kommer att ro Försvarsmaktens nya hållbarhetsuppdrag i land.

MUSIKEN LJUDER PÅ GOTLAND IGEN

GOTLANDS REGEMENTES musikkår har återuppstått då behov av militärmusik lokalt i olika sammanhang är stort. Det är regionmusiken på Gotland, Gotlands-musiken, som utrustats med uniformer för de tillfällen då de ska uppträda som militär musikkår. De förfogar sedan tidigare över den gamla Gotlands regementes musikkårs hela notarkiv. Gotlandsmusiken spelade som militär musikkår senast i början av 2000-talet. ◀

BÄSTA WEBBEN

FÖRSVARSMAKTEN.SE har utsetts till Sveriges bästa webbplats i klassen Samhällskommunikation. Utmärkelsen delas ut av Web Service Award, ett svenskt företag som mäter styrkor och svagheter hos webbplatser och intranät.

– Det är mycket glädjande att allmänheten uppskattar webbplatsen, säger Anders Sjödén och Joakim Gustafsson, ansvariga för utveckling och förvaltning av digitala kanaler på För-

svarsmakten.

– Försvarsmaktens relevans och allmänhetens förtroende för vår förmåga att lösa vår uppgift bygger till stor del på en kommunikation som är relevant, inkluderande, öppen och engagerande. ◀

SMART SAGT

“If you can walk away from a landing, it’s a good landing. If you use the airplane the next day, it’s an outstanding landing.”

Chuck Yeager, stridspilot i US Air Force och testpilot för NACA (föregångare till NASA) och först med att flyga snabbare än ljudet. Avled 7 december 2020.

Sista kvinnliga Spitfirepiloten blev 103 år

DET BRITTISKA, mytomspunna jaktplanet Spitfire blev en kraftfull symbol för Storbritanniens kamp mot nazityskland under andra världskriget. Nu har den sista kvinnan som flög det, Eleanor Wadsworth, gått bort vid 103 års ålder. Som kvinna kunde hon inte bli stridspilot, däremot genomförde hon åtskilliga leveransflygningar av så många som 22 olika flygplanstyper. Hennes personliga favorit var just Spitfire.

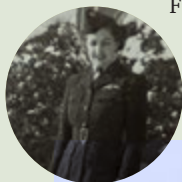
– Den såg ut att vara menad att flyga och som den flög! sa hon till ITV i en intervju 2018.

Svenska Flygvapnet köpte in 50 Spitfire 1948. De fick benämningen S 31 och användes som spaningsflygplan. Ett bevarat exemplar finns på

Flygvapenmuseum i

Linköping. ◀

Text Linus Ehn

1007

... sökte till
Försvvarshögskolans
officersprogram 2021. Det
är en ökning med 27 procent
mot förra året.

FÖRSVARSMAKTEN PÅ INSTA

@malistyrkan

VARFÖR FINNS NI PÅ INSTA?

Malistyrkans instagram fungerar som en länk mellan soldaterna i insatsområdet och anhöriga som väntar hemma i Sverige. Vi vill ge en bild av vardagen på campen för att ge följarna, som i hög grad är anhöriga och vänner hemma i Sverige, en uppfattning om hur livet ter sig 600 mil hemifrån.

Samverkan är en stor del när vi patrullerar i byarna. Här försöker barnen febrilt att vinna i tre-i-rad.

VEM STYR KONTOT?

Det är den så kallade PIO:n, alltså den press- och informationsansvariga, som styr över innehållet och lägger upp text och bilder. Målet är att posta nya inlägg varannan eller var tredje dag.

Övning ger färdighet. För att hålla kunskap levande övar vi regelbundet inne på campen.

HUR BESTÄMMER NI VAD SOM LÄGGS UPP?

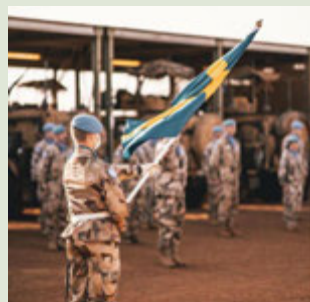
Syftet med kontot är att ge en helhetsbild av hur det är att vara på insats. Därför ser vi till att lägga upp innehåll som visar allt från daglig verksamhet och fritidsaktiviteter till exempelvis engagemang i välgörenhetsaktiviteter.

VILKEN TYP AV INLÄGG FÅR STÖRST GENOMSLAG?

På senare tid är det faktiskt våra jul- och nyårshälsningar som har fått störst gensvar. I övrigt är det ganska jämnt med respons på våra olika inlägg. Just nu har vi för övrigt cirka 25 000 följare och antalet ökar stadigt.

Det lätta spaningsflygplanet ger oss ett vakande öga uppe i luften. Data från planets kameror ger oss värdefull och potentiellt livsviktig information.

Under den traditionella "transfer of authority" - ceremonin tog överstelöjtnant Fredrik Åkerman över ansvaret för SWECON.

MAJORENS ARKTISDRAMA

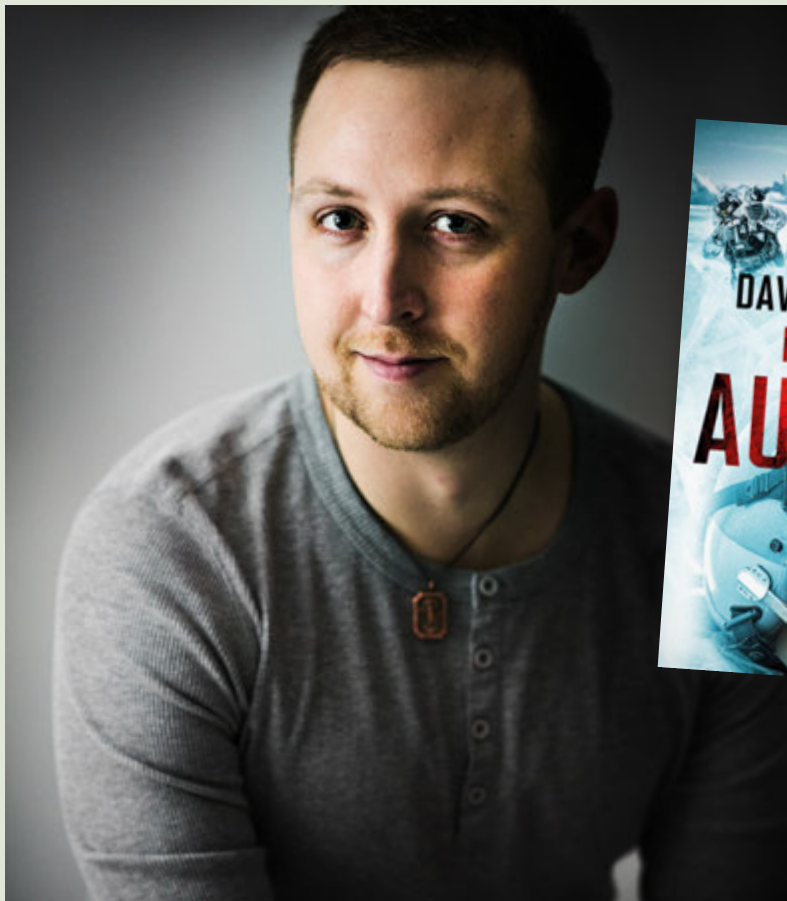
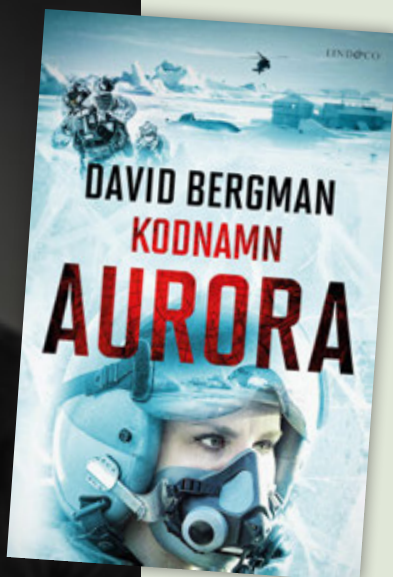

FOTO: LIND & CO

Kodnamn Aurora
 Författare: David Bergman.
 Omfång: 350 sidor.
 Utgiven: Januari 2021

Majoren David Bergman har nyligen släppt *Kodnamn Aurora* som är hans tredje spänningsroman.

BOKEN KRETSAR KRING en konflikt i Arktis där Sverige dras in och piloten Victoria Maxander befinner sig mitt i det storpolitiska dramat.

– Den här genren har inte riktigt funnits tidigare. Svenska militärer har alltid haft den där parodiska rollen, antihjältar som Åsa Nisse och Janne ”Loffe”

Karlsson i filmen *Repmånad*, säger David Bergman.

Det råder ingen brist på böcker där svensk militär framstår som inkompetent.

– Antingen det, eller så handlar de om att allt går åt helsike. Sen har vi Carl Hamilton som är ganska amerikansk. I alla mina böcker är det kvinnliga huvudrollsinnehavare, då slipper jag parallellerna.

Boken bjuder på spänning från första sidan. David Bergman skriver på kvällar och lediga stunder och kallar

sig ”månskensförfattare”. Han har inga planer på att lämna den militära banan för att bli författare på heltid och för närvarande arbetar han på en doktorsavhandling på ämnet stresspsykologi vid Försvarshögskolan. Majoren blir kvar där året ut, vad som sedan händer är inte klart. David har i huvudsak arbetat med psykologiska operationer och är en av grundarna av det svenska Psyops-förbandet. ◀

Text **Linus Ehn/Leds Komm**

VIKA ELLER RULLA LIGGUNDERLAGET?

ALLA SOM HAR sovit i fält vet hur viktigt liggunderlaget är. Men om det ska föras ut i terrängen vikt eller rullat är högst oklart. Vi skickade ut frågan till förband från norr till söder. Här är några av svaren!

Amf 1

AMFIBIEFÖRBANDEN VERKAR där land möter hav – och när de ger sig ut för att göra det är förstas liggunderlaget med.

– Hos oss viker man liggunderlagen på rygsäcken, säger Victor Persson, kommunikator vid Amfibieregementet,.

P 18

DET RÅDER ALLTSÅ ingen tvekan om hur utrustningen ska hanteras i Berga, där regementet har sin bas. På Gotland tycks en annan doktrin råda. P 18 svarar blixtnabbt på förbandets Facebook.

”Självklart ska det vara rullat”, svarar man och bifogar en glad smiley. Sju bilder på hur ett rullat liggunderlag kan fästas på rygsäcken bifogas.

– Själv skulle jag rulla och fästa det bakpå, säger Tomas Ängshammar, kommunikationschef vid P 18.

Efter att ha undersökt saken närmare kommer ett mer nyanserat svar.

– Jag misstänker att det är så här våra rekryter får lära sig, meddelar Tomas Ängshammar och skickar in en bild på ett liggunderlag som vikts innan det fästs bakpå väskan.

Livgardet

FRÅN SVERIGES NYASTE rege-

På 19 viker man liggunderlaget. Något annat är otänkbart.

P 18-soldater föredrar rullat.

mente till det äldsta. Livgardet firar stolt sitt 500-årsjubileum i år, men har ännu inte hittat ett enhetligt sätt att paketera liggunderlagen.

– Det är väldigt blandat hos oss. Livbataljonen har blandat, 11:e militärpolisbataljonen har i huvudsak vikt, 12:e motoriserade skyttebataljonen i huvudsak rullat och 13:e säkerhetsbataljonen vikt. På grundutbildningen, där det finns personal från alla våra krigsförband, så är det alltså en salig blandning och diskussioner om vad som är rätt och fel, svarar Svante Rinalder, vid

Livgardets kommunikationsavdelning.

P 4

ALLA FÖRBAND FÄSTER inte samma vikt vid frågan. Vid Skaraborgs regemente har de flesta ett fordon att färdas i, vilket påverkar hanteringen av liggunderlagen.

– För dem som åker vagn, vilket huvuddelen av vår personal gör, så ligger underlagen på golvet i vagnen. Om personalen behöver röra sig längre sträckor utanför vagnen så viker vissa och andra rullar, svarar Joakim Elovsson, kommunikator på Skaraborgs regemente.

I 19

NÅGOT OKLARA BESKED från rikets södra delar alltså, men längst upp i norr tvekas det inte.

– Från I 19 kan vi meddela att det rätta svaret är vikt. Detta är en sanning både på Arméns jägarbataljon och Norrbottens pansarbataljon, säger David Carr, kommunikator vid Norrbottens regemente. ◀

Text **Linus Ehn/Leds Komm**

ATT SKRIVA FÖRLUSTANMÄLAN PÅ SIN SJÄL

Den 6 februari 2018 befann jag mig i PyeongChang, Sydkorea. Närmare bestämt i OS-byns matsal där McDonalds hade sin disk. Jag hade beställt in en Chili Chicken Burger. 0 kronor stod det på kvittot – allting var gratis med ackrediteringsbricka runt halsen. Om fem dagar skulle jag tävla i 5000 meter skridsko, men idag skulle jag göra armhävningar. Jag hade nämligen mitt livs största utmaning framför mig. Om bara två veckor skulle jag på KP (kompletterande prövning, reds. anm.) vid Arméns Jägarbataljon.

JAG VAR EN AV 140 rekryter som ryckte in den 11 juni, på en plats främst karaktäriserad av mygg och myr. 140 glödande själar reflekterade ljuset från solen som aldrig gick ner. Vi rättade in oss i ledet, vi gjorde vårt bästa. Inte för att göra rätt, utan för att inte göra fel.

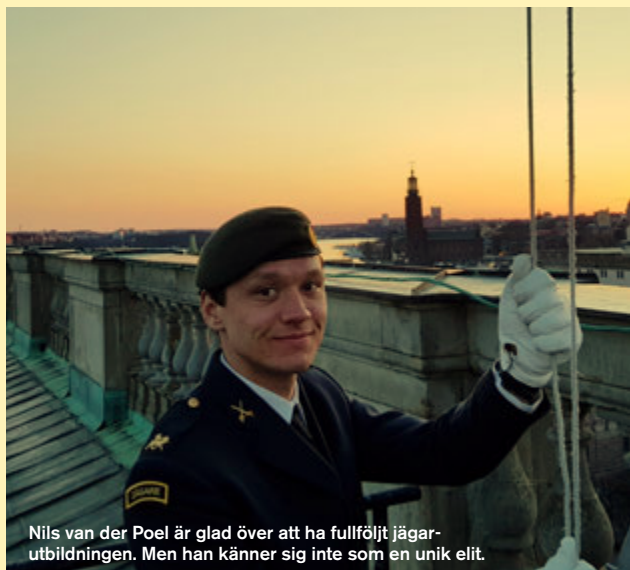
Under utbildningens andra vecka stod vi uppställda på skvadronsplan och såg på när jägarplutonerna ilastade bussarna som skulle ta dem till skjutfältet. Till oss i förstärkningsplutonen kom ingen buss. I vårt led stod 40 dragoner med svarta påsar under ögonen och stridspackning på ryggen. Framför ledet stod fanjunkare Henriksson, med en ryggsäck som var betydligt större än våra. Senare framkom det att den innehöll sandsäckar som han bar för motionens skull.

FICK INGEN KREDD

VI GICK SÅ LÄNGS VÄGAR och på stigar innan vi dukade fram målen på Rälsmålsbanan på Arvidsjaur skjutfält. När dagen var slut tog Henriksson med oss på en tur över Robotberget på hemvägen. Där förklarade han att vi i förstärkningsplutonen minsann skulle få bestiga samtliga toppar på skjutfältet innan sommarskolan var över.

Proceduren återupprepades dag efter dag de följande veckorna. Vi fick aldrig någon kredd för att vi marscherade mer än de andra, men det rätade ut min rygg på ett betydande vis. Henriksson visste vad han gjorde. Han skapade hårdhet, stolthet och inspiration. Men framförallt: han ledde.

Alla gjorde sitt yttersta de första månaderna. I slutet av sommaren skulle vi nämligen tilldelas våra befattningar baserat på våra prestationer

Nils van der Poel är glad över att ha fullföljt jägarutbildningen. Men han känner sig inte som en unik elit.

så långt. Jag brydde mig inte särskilt mycket om vad jag skulle få för befattning, det enda jag ville var att bli placerad på en jägarpluton. Men jag ville inte bli signalist, signalisterna var bottenskrapet. De som inte dög till gruppchefer, som inte kunde skjuta och inte var betrodda med sjukvårdstjänst.

När sommarskolan var över blev jag placerad som signalist på en jägarpluton. Febrilt jagade jag kvittens på nätterna och mitt förakt för sambandstjänsten försvann snabbt. Ryggsäcken var tyngst och det sög att krypa ur tältet mitt i natten för att jobba med antennen – sög på ett mycket tillfredsställande vis.

Men det störde mig att de andra signalisterna var så duktiga. Kunde inte nån ta och ge upp, för min skull?

ALLT MÖRKARE DAGAR

DAGARNA I LAPPLAND blev allt mörkare, liksom rekryternas ögon som tidigare hade reflekterat solens strålar. Till slut såg vi inte solen längre. Ryggsäckarna blev tyngre än jag hade vågat föreställa mig.

Dagarna var inrutade: morgonrutin, uppställning, torka bort tandkräm i mungipan på fänriksens order, marsch till skjutfältet, vänta, frysa, genomföra övning, frysa, marsch till kasern, vård, ring flickvän, bänkpress i gymmet, säng-

gående alldeles för sent. Repetera.

När julhelgen kom var vi 125 rekryter kvar. Vår motivation var som bortblåst. Nästan alla hade klarat det. ”En unik elit” stod det på affischerna vid matsalen på detachment Norrlands Dragoner. Det var vi nog, men jag kände mig inte unik, för det mesta kände jag mig kall.

Det var som tuffast när vi kom in från övningarna. Vi hade en enorm sömnbrist, men inte tillräckligt enorm för att kunna känna oss unika. Förstärkningsplutonens soldater hade alltid sovit minst, deras infiltration var alltid längst och de såg ut som något ur en apokalyps när vi mötte dem i vårdlokalerna.

Nog för att våra ryggsäckar var några kilo tyngre, men vi på jägarplutonerna hade knappast något att klaga på. Vi hade gått långt och burit tungt, men inte tillräckligt långt och inte tillräckligt tungt för att någon skulle välja att lägga ner ryggsäcken och ge upp. Nästan alla klarade det. Till och med de minsta killarna orkade bära sina ryggsäckar och två tjejer ur kullen fick till slut också sina jägarbågar.

Nästan ingen gav upp, men min motivation hade nog behövt det. Mitt ego var för stort och mina kamrater för starka.

BER OM NY LAMPA OCH SJÄL

I BÖRJAN PÅ våren skrev jag min första förlustanmälan. Jag hade tappat bort min lampa och lyckades inte hitta den. I ett försök att få igenom min AFSE (Anmälan Förlorad Skadad Egen- dom, reds. anm.) tog jag till humor och fyllde i formuläret med en målande beskrivning av hur jag tappat bort min lampa och min själ.

”... Jag har länge suktat efter att ge mig av på en lång marsch för att återfinna dem, men en sådan marsch har ännu inte förekommit. Jag hoppas nu istället att ni kan förse mig med nya...”

Veckan efter fick jag besök av kvartermästaren som gav mig fältutgåvan av Nya Testamentet. Lampa fick jag klara mig utan.

Min anmälan var skriven som ett skämt, men en del av mig dog där på Arvidsjaurs södra skjutfält. Den delen av mig som frös med svidan- de skavsår och ont i axlarna. Den delen av mitt

”Den delen av min själ ligger begravd på botten av en tjärn och förpestar vattnet för kommande generationer.”

SAKNADE STOLTHET

JAG VAR EN duktig soldat, det står så i mina betyg från tjänstgöringen. Men tyvärr var jag inte alltid en stolt soldat. Efter att högkvarteret ställt in vår avslutande skidmarsch till följd av för kallt väder, var jag likgiltig inför ceremonin där vi tilldelades jägarbågen. Vi kompenserades med andra hårda moment under slutövningen, men stoltheten lät sig inte kompenseras.

Där stod jag i ett led, med ett av Försvarets finaste utbildningstecken på axeln och kände mig precis som alla andra. Som jag önskade att vi hade fått ge oss av på en lång marsch – tillräckligt lång för att ett par av oss skulle släppt ner ryggsäcken och uppgivet yttrat ”Nu skiter jag i det här!”. Som jag önskade att befälet en dag skulle ställt sig framför truppen och avskilt en tredjedel. Kanske hade jag då haft stolthet nog att också känna mig som en unik elit. Kanske hade jag då ansträngt mig till mitt yttersta för att vara en föregångsman. Kanske hade jag då anmält mig frivilligt till att ta de jobbigaste postpassen. Kanske hade jag också kunnat inspirera någon att gå omvägar via Robertberget, bara för att få se på utsikten.

ego som hoppades att jag var unik som klarade något som de andra inte skulle klara. Den delen av min själ ligger begravd på botten av en tjärn och förpestar vattnet för kommande generationer av rekryter.

Värnplikten vid Arméns Jägarbataljon är det mest krävande jag har gjort. Jag förstår inte varför nästan ingen gav upp, men jag är glad över att tillhöra dem som fullföljde. Jag älskar mina kamrater och jag är evigt tacksam för mina befäl. Varje dag saknar jag ryggsäcken, kamratskapen och uppgiften.

Dragon 425 VAN

Nils van der Poel är en av Sveriges främsta skridskotalanger någonsin. 2018 till 2020 tog han en paus från idrottskarriären, för att kraftsamla inför OS. Bland annat genom att göra värnplikten i Arvidsjaur. I februari vann han sensationellt två VM-guld – Sveriges första sedan 1976 – och satte nytt världsrekord på 10 000 meter.

SKRIV FÖR ALLA

Genom att vidga perspektivet i dina texter når du fler med ditt budskap, tipsar språkvårdaren Charlotta Börjesson.

Ett ämne som är på tapeten igen är inkluderande språk. Det handlar om att skriva så demokratiskt som möjligt, så att ingen känner sig diskriminerad eller exkluderad på grund av språket.

Att det offentliga språket ska vara värdat, enkelt och begripligt är ganska välkänt numera. Det handlar i grunden om att alla medborgare ska kunna förstå vad myndigheter skriver. Men för det krävs mer än enkla ord och begripliga meningar. För att verkligen nå fram med texten, behöver skribenten försäkra sig om att läsaren också känner sig inkluderad.

UNDVIK BEGRÄNSANDE FORMULERINGAR

Hur lyckas man med det då? Nyckelordet är perspektiv! Fundera över hur folk vill bli bemötta och undvik formuleringar som begränsar eller utestänger.

Att använda ord som *rullstolsburen* i stället för *rullstolsbunden* är ett exempel, könsneutrala yrkesbeteckningar ett annat. Rådet är att använda samma yrkesbeteckning oavsett kön, exempelvis läkare, lärare och sjöman. I det fallet används den manliga yrkesbeteckningen för båda könen. I vissa fall används i stället den kvinnliga, exempelvis sjuksköterska och barnmorska.

Ett tredje sätt är att vara uppmärksam på normer och stereotyper. Det är lätt att förutsätta egenskaper eller erfarenheter hos människor och att detta avspeglas i texten. Man tar för givet att människor är från en storstad, att de är födda och uppvuxna i Sverige, att de är heterosexuella, att

ADOBE STOCK

Det blir allt viktigare att skriva inkluderande.

de har en viss hudfärg, att kvinnor har vissa intressen och män andra, och så vidare. etta riskerar att skapa distans till läsaren.

I takt med att det offentliga språket har blivit enklare och mer personligt kanske det har blivit svårare att skriva inkluderande. Det gamla, byråkratiska myndighetsspråket var sannolikt mer

neutralt på det sättet, eftersom det inte pekade ut någon. När man nu försöker komma närmare läsaren riskerar man kanske oftare att blotta sina förutfattade meningar. Att vidga perspektivet i texter kommer att bli allt viktigare framöver. Vill du nå ut med ditt budskap behöver du ta hänsyn till detta. ◀

ÅRETS SVENSKA NYORD 2020

Pandemirelaterade ord ...

coronahälsning – att hälsa med armbågarna
covid-19 – sjukdomen orsakad av coronaviruset Sars-Cov-2
klustersmitta – spridning av virus bland personer i en avgrän-

sad grupp
självkarantän (coronantän) – isolering i hemmet när en person har blivit smittad eller vill undvika att bli smittad av viruset
hobbyepidemiolog – person som inte är epidemiolog, men som ändå tror sig kunna allt om pandemin

Indirekt pandemirelaterade ord ...

mjuta – stänga av ljud eller mikrofon (från engelskans mute)
zombombning – när en person (eller husdjur) går förbi kameran under ett videomöte

Källa: Språkrådet

BILDEN

Foto: Astrid Antén/Försvarsmakten

AMBULANSFLYKT

Skaraborgs flygflottillij stödjer samhället under pandemin genom att intensivvårdspatienter vid behov kan transporteras i ambulans i en Hercules (TP 84), tillsammans med medicinsk personal.

Posttidning B

FÖRSVARSMAKTEN

Försvarets forum, SE-107 85 STOCKHOLM

BLI RÖJDYKARE

SÖK NU!

Ansökan är öppen för dig som är GSS, Specialistofficer eller officer.

Oavsett kategori och vilken framtida tjänst du strävar mot börjar allt med röjdykarutbildningen.

Ansökan stänger 19 juli 2021, utbildningsstart v 43.

Läs mer och ansök på:
www.forsvarsmakten.se/rojdykare